

could be recognized as early as the 17th and even 16th century in the Croatian language. He preferred to call the language the Croatian literary language rather than the standard language, although he considered that term to be a synonym. This is partly the difference in argumentation. Recently, in the Croatian Language Act and, especially, in the conclusions of the Croatian Language Council, we decided to make a distinction between the terms “Croatian language”, “Croatian standard language”, and “Croatian literary language”. This distinction brings additional order into the debate between Babić and Brozović. Another difference between them was, as Grčević has pointed out, in Brozović’s “overestimation of the term Neo-Štokavian in the standardization process”. It could be said that Katičić happily accepted Brozović’s thesis about the beginning of standardization in the 18th century, as evidenced by the articles that Grčević cites, but that by his book *Croatian Language* he had essentially switched to the side advocated by Babić. In addition, it is worth introducing Vladimir Horvat and his research on the work of Bartol Kašić into the discussion. I will first try to clarify the terms that our eminent linguists used in this discussion. And then show how, when translating Sanskrit literature into the Croatian literary language, I experienced the need of the linguistic, formal and stylistic richness of the entire Croatian literature, at least since the 16th century, in order to adequately, and even accurately, translate the contents and literary values of the original. I was afraid that from the point of view of the Croatian followers of Vuk Karadžić, „vukovci“, who still rule the subconscious of Croatian linguists, my translation effort would be either condemned or passed over. However, contrary to my expectations, Croatian literary circles have already awarded these translations three prizes for literary translation. If there can be a research experiment in linguistics and philology, then I could say that the reception of my translation experiment confirmed Babić’s theses on the origin of the Croatian literary language.

Keywords: the origin of the Croatian literary language, the beginning of the standardization of the Croatian language, Stjepan Babić, Dalibor Brozović, Tomislav Maretić, Bartol Kašić, Vuk Stefanović Karadžić, Ivan Gundulić, Croatian literature of the Renaissance and Baroque, Croatian literature of the Enlightenment, Croatian language in translations of classical literature

HRVATSKI NAZIVI IZVANREDNIH ILI KARIZMATSKIH DAROVA DUHA SVETOGA

Zrinka Jelaska

Uvod

današnje¹ se vrijeme među kršćanima sve više govori o darovima Duha Svetoga, posebno u okviru karizmatiskoga i pentekostalnoga pokreta, posvećenoga obnovi duhovnih darova s početka kršćanstva i njihovu uključivanju

¹ Kraća je inačica ovoga rada izložena u Oriovcu 9. svibnja 2025. na Međunarodnom znanstvenom skupu Stogodišnjica Stjepana Babića.

u svakodnevni vjerski život.² U tomu se pokretu redovito govori o darovima Duha Svetoga, posebno o izvanrednim ili karizmatičkim darovima. Potječu iz tekstova Novoga zavjeta. Njihova su imena i među hrvatskim govornicima postala svojevrsni nazivi, no u uporabi, i pisanoj i usmenoj, postoji (pre)više inačica, odnosno jednakoznačnica³ ili sinonima. Stoga se u ovom radu predstavljaju pronađeni raznoliki hrvatski prijevodi Pavlova teksta (1Kor 12, 8. – 10.) u kojemu ih je najviše nabrojano te se raspravlja o odabranim prijevodnim rješenjima i njihovu značenju.⁴ Prema tomu se zaključuje koliko su pojedina rješenja prikladna kao nazivi u uporabi, u kojoj se često pojavljuju dva ili nekoliko imena za isti dar. Naime, u pisanoj i govornoj proizvodnji vjernici često različito nazivaju pojedine iste darove. Primjerice, prevoditelj fra Josip Marčević u knjizi Hvalospjev duha (Cantalamesa, 1998.: 272.) daje biblijski navod s riječima *dar liječenja*, a dva retka ispod toga govori o *daru ozdravljanja*. Slično prevoditelj Josip Sinjeri u knjizi Krštenje u Duhu i darovi Duha Svetoga (Hedges, 2019.: 124. – 135.) u jednomu naslovu ima *darovi ozdravljanja*, u drugomu *darovi liječenja*. Fra Josip Ikić u prvomu izdanju knjige Dah Duha (2024.) govori o *daru ozdravljanja*, u drugomu je glavni naziv *dar liječenja*.

U katoličanstvu su darovi Duha Svetoga mnogobrojne posebne milosti (zване karizme) po kojima on vjernike „čini sposobnima i spremnima za prihvaćanje raznih poslova i služba korisnih za obnovu i daljnju izgradnju Crkve“ (Katekizam Katoličke Crkve, t. 798.). Dije se na redovite i izvanredne darove. Sedam redovitih darova Duha Svetoga vjernici primaju na krštenju i krizmi za osobnu izgradnju. Nazivaju se i *posvetnim darovima* jer osobu koja ih prima upotpunjuju i vode k savršenstvu krjeposti. Navedeni su u (1) prema Katekizmu Katoličke Crkve (t. 1845.), zajedno s latinskim nazivima, budući da je latinski jezik službeni jezik Katoličke Crkve.

(1) mudrost (lat. *sapientia*), razum (lat. *intellectus*), znanje (lat. *scientia*), savjet (lat. *consilium*), jakost (lat. *fortitudinus*), pobožnost (lat. *pieta*), strah Božji (lat. *timor Domini*)

Izvanredne darove Duh Sveti daje pojedincima radi izgradnje Crkve. Oni su darovani pojedincu ili nekolicini zajedno, ne svima na isti način (Cantalamesa, 1998.: 174.). Pavao ih (1Kor, 8. – 10.) nabroja devet. Navedeni su u (2) prema liturgijskomu prijevodu (Duda i Fućak, 2008.) svrstani u tri kategorije.

² Od njegova gotovo istovremena nastanka na četiri kontinenta (Azija, Europa, Sjeverna i Južna Amerika) početkom 20. stoljeća on se sve više širi i danas obuhvaća oko četvrtinu kršćana na svijetu: ima ih više od 635 milijuna. Od toga dio pripada pentekostalnim denominacijama, dio karizmatičkih pripada tradicionalnim katoličkim, pravoslavnim i protestantskim crkvama, a dio neovisnim karizmatičkim (Johnson, 2020.).

³ *Jednakoznačnica* je hrvatska istovrijednica nazivu sinonim (npr. Stolac, Morić Mohorović, 2014.; Jelaska, Babić, 2020.; Jelaska, 2024.), iako se zbog sustavnosti s *istoizraznicama*, *istozvučnicama* itd. te jednoga sloga manje pojavljuje i naziv istoznačnica u tomu značenju, ne kao podređenica, vrsta sinonima kao u udžbenicima, nego istovrijednica nazivu sinonim.

⁴ Rad je nastao u okviru projekta Egzegetski instrumentarij Novoga zavjeta Hrvatske zaklade za znanost (HRZZ), koji vodi izv. prof. dr. sc. Taras Barščevski.

(2) <i>Govorni darovi</i>	<i>Darovi otkrivenja</i>	<i>Darovi snage</i>
– različiti jezici	– riječ mudrosti	– vjera
– tumačenje jezika	– riječ spoznanja	– čudotvorstvo
– prorokovanje	– razlučivanje duhova	– dari liječenja

Po dva su dara iz kategorije redovitih i izvanrednih darova Duha Svetoga izrečena dijelom jednakim riječima, što je dobro jer se razlikuju. Redoviti su jednočlani (*mudrost, znanje*), izvanredni dvočlani (*riječ mudrosti, riječ spoznanja*). Sadržajna razlika među njima proizlazi iz spomenute opće razlike među tim dvjema vrstama darova: redovite svi kršćani trajno imaju za osobnu izgradnju, posebno po sakramentu svete potvrde, a izvanredne dobivaju pojedinci za izgradnju zajednice, jednom, više puta ili redovito. U ta dva izvanredna dara prva imenica *riječ* sužava opseg pojma redovitoga dara, što ih čini podređenicama samoj *mudrosti* i *spoznanju* (kao nadređenicama) jer obuhvaćaju samo riječi, dakle ono proizvedeno, izgovoreno ili napisano. Ne obuhvaćaju cijelu mudrost (milost da se sve može gledati Božjim očima) ni spoznanje (milost da se sve razumije u svjetlu vjere i nadnaravne svrhe postojanja ljudskoga bića).

Sastav naziva darova Duha Svetoga

Kao što se vidi, hrvatski nazivi za redovite darovi sastavljeni su od jedne riječi (jednočlane), osim jednoga dara (*strah Božji*), dok su samo tri izvanredna dara nazvana jednočlanim riječima (*vjera, prorokovanje, čudotvorstvo*), a ostalih su šest dvočlani. Dva dvočlana dara imaju glavni član u množini: (različiti) *jezici* i *dari* (liječenja), ostalima je on u jednini (*tumačenje, riječ, razlučivanje*).

Jednočlane su prijevodnice uglavnom izvedenice i sadrže predmetke ili prefikse (*raz+um, sa+vjet*), dometke ili sufikse, kojim se proizvode obične imenice, apstraktne imenice ili glagolske imenice (*vjer+a; mudr+ost, jak+ost, pobožn+ost; zna+nj+e, prorokov+anj+e*). Jedna je riječ (*čud+o+tvor+stv+o*) složenica, nastala složeno-sufiksalsnom tvorbom.

Dvočlane su prijevodnice sastavljene na različite načine. Dva se naziva sastoje od imenice i pridjeva koji joj prethodi (*različiti jezici*) ili ju slijedi (*strah Božji*). Ostale se sastoje od dviju imenica, od kojih je druga imenički atribut u genitivu jednine (*riječ mudrosti, riječ spoznanja, dari liječenja*) ili množine (*razlučivanje duhova, tumačenje jezika*). Jedna je obična apstraktna imenica (*mudrost*), a ostale glagolske imenice (spoznati → *spoznanje*, liječiti → *liječenje*, razlučivati → *razlučivanje*, tumačiti → *tumačenje*).

Svrha i način rada

Raščlanjivanjem značenja pojedinih imena izvanrednih darova Duha Svetoga u različitim hrvatskim prijevodima Pavlove poslanice utvrđuje se koliko su dobro odabrani, u odnosu na hrvatski književni jezik i biblijski jezik kao njegovu bitnu

sastojnicu. O tomu važnomu vidu jezika biblijskih prijevoda pisao je i Stjepan Babić, koji je sam sudjelovao kao savjetnik u dva prijevoda, Rupčićevu te Dudinu i Fućakovu.

„Jasno je da treba usklađivati jezik prijevoda sa suvremenim jezikom, ali valja imati na umu i ono što je biblijski jezik dao hrvatskomu književnomu jeziku i što je u njemu dobilo određene stilske vrijednosti i ne može se jednostavno zamjenjivati suvremenim.“ (Babić, 2002. : 46.)

Iako se navode i riječi grčkoga izvornika i latinskoga prijevoda, rad se ne bavi prevođenjem i ne procjenjuje vjernosti izvorniku (osim spominjanja broja članova), nego se bavi samo izrazom i značenjem hrvatskih riječi. Posebno se usmjerava na razlikovanje jednakoizraznica ili sinonima. Pokazuje se da je u odabiranju riječi dobro promotriti i druga značenja članova (mogućega) jednakoizraznoga niza. Naime, članom se jednakoizraznoga para ili niza postaje po tomu što leksem u jednomu kontekstu može značenjski biti potpuno zamjenjiv. Međutim, zbog svojega različitoga izraza, čestote, položaja, ali i višeznačnosti, oni imaju ili mogu imati bar donekle različito značenje. Upravo zbog tih drugih značenja one mogu (kao moguće ili mišljene) jednakoznačnice u konkretnomu kontekstu biti manje jasne ili usmjeravati i na drugo značenje. To je posebno složeno ako je i neko drugo značenje višeznačnice teorijski moguće u tomu kontekstu. Na kraju se raspravlja o postojećim hrvatskim imenima izvanrednih darova Duha Svetoga u općoj uporabi, izvan prijevoda Pavlova teksta i predlažu najprikladniji kao nazivi.

U radu se služi nekim manje poznatim ili novim stručnim nazivima. Jedan je *prijevodnica* – izraz ciljnoga jezika kojim je preveden izraz polaznoga jezika. Može biti jednočlana, dvočlana, višečlana riječ ili niz riječi. Različita je od poznatijega naziva *istovrijednica* (ekvivalent), koja je riječ jednoga jezika s jednakim značenjem, jednakom vrijednošću kao riječ drugoga jezika. *Prijevodnica* se odnosi na riječ(i) kao ostvareni prijevod riječi ili sintagme izvornoga teksta, koja može, ali i ne mora biti istovrijednica izvornoj. Često jest istovrijednica, ali ne uvijek jer prevoditelji znaju vrlo slobodno birati riječi svojega prijevoda. Katkada u svojim izborima jednostavno griješe pa se ne može reći da je takvo prijevodno rješenje istovrijednica polaznoga jezika.

Drugi je naziv *nadodanica* – riječ koje nema u izvorniku, dodana je po prevoditeljevu nahodaenju, iako nije bila nužna. Primjerice, *nadodanica* je pridjev u *milosni dar* za grčku riječ *charismata* umjesto samo *milost* ili *dar*. Nisu *nadodanice* riječi koje su nužne zato što se u ciljnomu jeziku ne može prevesti s manje riječi. Primjerice, ni jedna riječ u *prijevodnici* ‘*djedovi i bake*’ za englesku riječ *grandparents* ili njemačku *Großeltern* nije *nadodanica*, nego je to višečlana istovrijednica jednočlane engleske ili njemačke riječi.

Treći je naziv *prijevodnik* (suprotnica ili antonim riječi *izvornik*). *Prijevodnik* je konkretni prevedeni tekst koji se jezično razlikuje od drugih. Potreban je zbog

višeznačnosti riječi *prijevod* jer nije uvijek jednostavno odlučiti jesu li dva (donekle) jezično različita izdanja isti ili različiti prijevodi (v. Jelaska, 2018.). Različita izdanja s imenom istoga autora mogu biti isti prijevodnik ako nisu promijenjena (osim moguće tehnički, u načinu prijeloma kao što su vrsta slova, dužina retka i drugo) ili različiti prijevodnici (ako su riječi u njima zamjenjivane, ispuštane ili dodavane, ako im je mijenjan redoslijed, stil i drugo).

Primjerice, u pregledanim izdanjima Novoga zavjeta tiskanim s imenom Ljudevita Rupčića 1961., 1967., 1972., 1983., 1988., 1996., 2000., 2003., 2008., 2014. i 2021. ukupno je sedam različitih prijevodnika jer se do 2000. u nekim tekstovima u svakom izdanju pojavljuju razlike koje veće nego u nekim prijevodima različitih autora. Od 2003. (kada je fra Rupčić preminuo) nova izdanja imaju isti prijevodnik koji je završen 1999., a izišao je 2000. (možda postoje kakve sitne, grafičke razlike). Čak i ako se smatra da su neka ili sva od tih izdanja Rupčićev(i) prijevod(i), bez sumnje se može tvrditi da su izdanja Novoga zavjeta od 1961. do 2000. s Ljudevitom Rupčićem kao autorom, različiti prijevodnici. Pri tomu se prvi zove i Hercegovačkim Novim zavjetom (hc) budući da je dvoautorski, u temelju je Raspudićev prijevod koji je Rupčić popravljao (više u Jelaska, 2018.). Martinjakova izdanja Biblije i Novoga zavjeta izlazila su u mnogim promijenjenim izdanjima. Na početku nisu bila lektorirana, pa se ti prijevodnici nazivaju Iseljenikovom Biblijom ili Iseljenikovim Novim zavjetom kako bi se istaknuo nestandardni jezik, odnosno međujezik.

Važnost naziva *prijevodnik* pokazuju i slučajevi Madridske Biblije (Šarić, 1959.) i Sunakladničke Biblije (Šarić, 2006.) u odnosu na prijevod Ivana Evandelistu Šarića iz 1942. One su nesumnjivo različiti prijevodnici, zato su i nazvane posebnim imenima (npr. Jelaska, 2018.; Babić, 2018.). Jezično svakako nisu isti prijevodi, dakle Šarićevi prijevodi, jer je u obje Biblije biblijski stil zamijenjen nebiblijskim, a k tomu su te preinake činili (i) drugi, ne (samo) sam autor. Madridsku Bibliju (mdB) priredio je Luka Brajnović s odobrenjem nadbiskupa Šarića (bio je već jako bolestan, a umro je u srpnju 1960. u osamdeset i devetoj godini). Sunakladničku Bibliju (snB) urednički je, biblijski, teološki i jezično mijenjala skupina stručnjaka (izdavači su Hrvatsko biblijski društvo, Vrhbosanska nadbiskupija i Glas koncila), a navedeno je da je to 1. popravljeno izdanje. Čak i ako tko ipak misli da je to isti prijevod (često se zove Šarićevim), ne može nego ustvrditi da su te dvije novije Biblije različiti prijevodnici, a ne Šarićev prijevodnik.

Građa

U ovomu će se radu navesti različite prijevodnice pojedinih darova u tekstu (1 Kor 12, 4. – 10.), koji u grčkomu izvorniku glasi kao u (3), a u službenomu, opće-prihvaćenomu latinskomu prijevodu kao u (4).

(3) 4 Diareseis de charismatōn eisin, to de auto pneuma; 5 kai diareseis diakoniōn eisin, kai ho autos kyrios; 6 kai diareseis energēmātōn eisin, ho de autos theos ho energōn ta

panta en pasin. 7 hekastō de didotai hē phanerōsis tou pneumatōs pros to sympheron. 8 hō men gar dia tou pneumatōs didotai logos sophias, allō de logos gnōseōs kata to auto pneuma, 9 heterō pistis en tō autō pneumati, allō de charismata iamātōn en tō heni pneumati, 10 allō de energēmata dynamēōn, allō [de] prophēteia, allō [de] diakriseis pneumatōn, heterō genē glōssōn, allō de hermēneia glōssōn;⁵

- (4) 4 Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus : 5 et divisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus : 6 et divisiones operationum sunt, idem vero Deus qui operatur omnia in omnibus.

7 Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. 8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ : alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum : 9 alteri fides in eodem Spiritu : alii gratia sanitarum in uno Spiritu : 10 alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. 11 Hæc autem omnia operantur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

Najstariji su uvršteni prijevodnici Uraški Novi zavjet iz 16. stoljeća (Konzul, Dalmatin, 1562. – 1563.) i prijevod cijele Biblije Bartola Kašića s početka 17. stoljeća (1625. – 1630.), izdan tek 1999., a najnoviji su prijevodnici izdani u prvoj četvrtini 21. stoljeća. Polaziti će se od spomenutih hrvatskih naziva iz prijevoda Novoga zavjeta Bonaventure Duda i Jerka Fućaka (1973.). Pojavio se 1973. i izišao u mnogim izdanjima, ali su se tek nešto veće promjene dogodile u prijevodniku 1985. Taj dio glasi kao u (5).

- (5) „Različiti su dari, a isti Duh; i različite službe, a isti Gospodin; i različita djelovanja, a isti Bog koji čini sve u svima. A svakomu se daje očitovanje Duha na korist. Doista, jednomu se po Duhu daje riječ mudrosti, drugomu riječ spoznanja po tom istom Duhu; drugomu vjera u tom istom Duhu, drugomu dari liječenja u tom jednom Duhu; drugomu čudotvorstva, drugomu prorokovanje, drugomu razlučivanje duhova, drugomu različiti jezici, drugomu tumačenje jezika. A sve to djeluje jedan te isti Duh dijeleći svakomu napose kako hoće.“ (1 Kor 12, 4. – 11.)

Nazivi ostalih darova prikupljeni su iz spomenutih i ostalih hrvatskih prijevoda Novoga zavjeta, samih ili unutar cijelih Biblija, ali i onih koji su (bili) namijenjeni govornicima hrvatskoga jezika proteklih šest stoljeća. Nisi uključeni prijevodi iz hrvatskih misala i lekcionara (iako bi to bilo jako zanimljivo i korisno za određivanje prve uporabe određenih leksema) ni hrvatski crkvenoslavenski prijevodi, ali jesu prijevodi raslojeni vremenski (stariji prijevodi), prostorno (gradišćanskohrvatski, kajkavski), stilski (funkciolekatski) i situacijski (situolekatski). Uključeni su prije-

⁵ 4 Διαίρεσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· 5 καὶ διαίρεσεις διακονιῶν εἰσιν, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· 6 καὶ διαίρεσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. 7 ἑκάστῳ δὲ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. 8 ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, 9 ἕτερω πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ πνεύματι¹, 10 ἄλλω δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλω [δὲ] προφητεία, ἄλλω [δὲ] διακρίσεις πνευμάτων, ἕτερω γένη γλωσσῶν, ἄλλω δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν

vodi pisani vrsnim hrvatskim jezikom (tadašnjim ili suvremenim), često dijelom svečanim i okamenjenim situolektom (Jelaska, 2018.b), ali i oni pisani svakodnevnim situolektom te međujezičnim idiomima (koji imaju i svojstva drugih jezika).

To znači da će se pojam ‘hrvatski’ prijevodi shvatiti u najširem mogućem opsegu značenja te riječi, dakle kao prijevod namijenjeni hrvatskim čitateljima, uključujući *naseljeničke* poput gradišćanskohrvatskoga, *iseljeničke* poput Martinjakova, *međujezične* poput Budimpeštanske Biblije ili Dretarova prijevoda (Jelaska, 2018.a). Naime, želeći prevoditi svakodnevnim funkciolektom hrvatskoga jezika, neki su prevoditelji povremeno prelazili u opušteni situolekt, dakle u bazilekt; drugi su vrlo površno prevodili, što se primjerice očituje u bezrazložnim promjenama ili čak jezičnim pogoršanjima u novijim izdanjima; treći su se zbog ideoloških ili drugih razloga previše služili kojim bliskosrodnim jezikom; četvrti očito jednostavno ne znaju dobro hrvatski književni jezik ni osebnosti biblijskoga jezika. Uvršteni su jer su dobar primjer značenjskih neobičnosti ili neprihvatljivosti, i to stvarni, a ne izmišljeni.

Ovakvim pomalo neobičnim odabirom građe želi se osvijestiti značenjska raznolikost hrvatskih riječi, posebno jednakoznačnica, ali i istomjesnica (riječi kojima se prevodi isto biblijsko mjesto, mogu biti prijevodnice ili prijevodnice uz nadodanice). Kako se radom želi utvrditi značenje leksema postojećih prijevoda, provjerava se samo semantička (ne)prihvatljivost pojedinih prevoditeljskih rješenja, a ne odnos prema općoj normi. Primjerenost pojedinih riječi provjerava se u odnosu na današnji hrvatski književni jezik, a ne na starija stanja ili pojedine prostore gdje se govori hrvatskim, a značenje ili položaj gradišćanskohrvatskih riječi provjerio se u trojezičnomu Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-njemačkomu rječniku (Finka, Katičić, 1991.). Stoga će se stariji i prostorni leksemi poput *viera* ili *vira* smatrati inačicom suvremene riječi *vjera*, a *varste od jezika* ili *verste jezika* inačicama suvremenoga izraza *vrste jezika*.

U radu se služi nazivima i kraticama kao u mnogim dosadašnjim radovima koji se bave jezikom hrvatskih biblijskih prijevoda (posebno Jelaska, 2020.; Jelaska, Baršćevski, 2020.). Pregledane cijele Biblije s nazivima koji se pojavljuju u tim radovima navedene su u (6), njih je dvadeset i jedna. Zbog različitih izdanja, od kojih su neka novi prijevodnici, ukupno ih je četrdesetak. Uz naziv Biblije navedene su godine prvih izdanja, a kurzivom su napisane godine izlaska Novoga ili/i Staroga zavjeta ako su izišli prije cjelovite Biblije, iako se ti Novi zavjeti navode (i) u popisu u (7).

(6) 1.	KšB	Kašićeva Biblija (Kašić, 1625. – 1630., 1999.)
2.	KtB	Katančićeva Biblija (Katančić, 1831., 2016.)
3.	ŠkB	Škarićeva Biblija (Škarić, 1858. – 1861.)
4.	bdB	Budimpeštanska Biblija (Daničić, Karadžić, Rešetar, 1895.)
5.	ŠrB	Šarićeva Biblija (Šarić, 1941. – 1942.)
6.	mdB	Madridska Biblija (Šarić, 1959.)
7.	snB	Sunakladnička Biblija (Šarić, 2006., 2010. itd.)

8. zgB Zagrebačka Biblija (Kaštelan, Duda, 1968. do 2008.)⁶
9. DFB Dudina i Fućakova Biblija⁷ (Duda, Fućak, 1994. itd., 2008., *Nz 1973., 1985. itd.*)
10. nzB Novozagrebačka Biblija⁷ (Kaštelan, Duda, 2008. itd.)
11. frB Franjevačka Biblija (Grubišić, Raspudić, 2010, *Sz 1975. – 1984., Nz 1987.*)
12. DjB Djakovićeve Biblije (Djaković, 2000., 2008., *Nz 1989.*)
13. DrB Dretarova Biblija (Dretar, 1998.)
14. isB Iseljenikova Biblija (Martinjak, 1998., *Nz 1993.*)
15. VrB Vrtarićeva Biblija (Vrtarić, 2012., 2016., *Nz 1998., 2005.*)
16. MrB Martinjakova Biblija (Martinjak, 2005., 2010., 2011., 2012.)
17. nsB Novosvijetova Biblija (N. N.1. 2006.)
18. vžB Varaždinska Biblija (Šredl, 2012., 2015., 2021., *Nz 2006.*)
19. GeB Geošićeva Biblija (Geošić, 2014.)
20. anB Anotirana Biblija (N. N.2 2017.)
21. čkB Čakovečka Biblija (N. N.3 2023., *NZ 2010., 2011., 2016.*)

U (7) navedeni su cijeli Novi zavjeti⁹ te njihove kratice. Njih je dvadeset, a uz 20 novijih izdanja pregledano ih je također četrdesetak.

- (7) 1. DK Uraški Novi zavjet (Dalmatin, Konzul, 1562. – 1563.)
2. Gu Gušićev Novi zavjet (Gušić, 1810. – 1821., 2018.)

⁶ Kako Kršćanska sadašnjost (KS) ima tri različita izdanja Biblije, u kojima sve imaju jednak Stari zavjet, ali različite prijevode Novoga zavjeta, potrebno ih je razlikovati posebno zato što se i urednici poklapaju (v. Jelaska, 2018.). Prva je bila Zagrebačka Biblija (Kaštelan, Duda, 1968., zgB 68→), u izdanju Stvarnosti. Glavni su joj urednici bili književnik Jure Kaštelan i bibličar Bonaventura Duda, a uredili su ju još i bibličar Jerko Fućak te prevoditelj Josip Tabak. Potom ju je otkupila KS i nastavila izdavati do 2008. (Kaštelan, Duda, 1969., 1970., 1974. i dalje), kada je proslavljena 40 obljetnica njezina izdanja.

⁷ Dudina i Fućakova Biblija druga je Biblija izišla u Kršćanskoj sadašnjosti. Prvi se put pojavila u opremi Jeruzalemske Biblije (DFB, 1994.). O četrdesetogodišnjici Zagrebačke Biblije izišla je (bez opreme Jeruzalemske) s nazivom Sveto pismo (Duda, Fućak, 2008.). Od 2015. pojavljuje se naslovljena i kao Biblija, u manjim izdanjima, kao džepna ili putna.

⁸ Kršćanska sadašnjost izdala je 2008. novo izdanje koje više nije Zagrebačka Biblija, nego Novozagrebačka Biblija, kraticom nzB (Jelaska, 2020.), iako su u njoj napisani isti urednici i suradnici kao i u Zagrebačkoj (v. Jelaska, 2018.). Naime, u nju je uvršten Rupčićev prijevod Novoga zavjeta iz 1999. godine (što stoji u impresumu). Rupčićev prijevodnik iz 1967. mijenjali su i dotjerivali suradnici Zagrebačke Biblije i tako napravili nov prijevod(nik) izdan 1968. pa on više nije Rupčićev (uostalom, on se nije slagao s nekim rješenjima, što je vidljivo iz dopisivanja s Josipom Tabakom). Rupčićev prijevodnik iz 1999. godine zbog mnogih promjena, ne uvijek na bolje (bilo da su ga bili mijenjali članovi Biblijskoga društva ili i sam Rupčić), bitno se razlikuje od prijevodnika 1967. i prijevodnika iz Zagrebačke Biblije. Urednici u impresumu te Novozagrebačke Biblije svakako nisu urednici njezina Novoga zavjeta jer ga nisu ni mogli urediti budući da više nisu bili na životu (pater Duda jest, ali nije znao za tu promjenu).

⁹ Od uobičajenih izvora u radovima koji uspoređuju različite hrvatske prijevode nedostaje ih nekoliko jer nisu prijevodi cijeloga Novoga zavjeta, nego njegovih dijelova. Josip Stadler preveo je osim evanđelja (1885., 1896., 1899., 1902.) samo Djela apostolska (1907.), pa izdanje s njegovim imenom naslovljeno Novi zavjet (1912.) uključuje samo tih pet knjiga. Bonaventura Duda (1962.) sam je preveo samo (četvero)evanđelja. Tomislav Ladan preveo je samo tri evanđelja (1980., 1985., 1990.) i Apokalipsu (1992.), a Matejevo nije pronađeno, iako postoji mogućnost da jest prevedeno.

3. Šl Šulekov Novi zavjet (Šulek, 1877.)
4. JM Jakšićev i Mršićev Novi zavjet (Jakšić, Mršić, 1952., 1979.)
5. Zd Zagodin Novi zavjet (Zagoda, 1925., 1938., 1941., 1959.)
6. Rp61 (ili hc) Hercegovački Novi zavjet (Rupčić, 1961.)
7. Rp67-96 Rupčićev(i) Novi zavjet(i) (Rupčić, 1967., 1972., 1983., 1988., 1996.)
8. Rp00-21 Rupčićevi Novi zavjet i psalmi (Rupčić, 2000., 2003., 2008., 2013., 2021. itd.)
9. DF Dudin i Fućakov Novi zavjet (Duda, Fućak, 1973., 1985., 1990., 1993. itd.)
10. Lv Lovrecov Novi zavjet (Lovrec, 1983.)
11. Rs Raspudićev Novi zavjet (Raspudić, 1987.)
12. Dj Djakovićev Novi zavjet (Djaković, 1989.)
13. is Iseljenikov Novi zavjet (Martinjak, 1993.)
14. Vr Vrtarićev(i) Novi zavjet(i) (Vrtarić, 1998., 2005.)
15. Kn Kneževićev Novi zavjet (Knežević, 2001.)
16. Jv Jovanovićev Novi zavjet (Jovanović, 2003., 2006., 2012., 2020.)
17. vž Varaždinski Novi zavjet (Šredl, 2006.)
18. čk10→ Čakovečki Novi zavjet(i) (N.N.4 2010., 2011., 2016.)
19. kK Knjiga o Kristu online (N.N.5 s.a.)
20. Mr Martinjakov Novi zavjet (Martinjak, 2008.)

Kada sva izdanja jednoga autora (bili različiti ili jednak prijevodnik) imaju jednaku prijevodnicu, ne navode se (sve) godine. U tekstu se kratkoće radi navode samo s dvije zadnje brojke godine, npr. vž06, vžB21 za Varaždinski Novi zavjet izdan 2006. i Varaždinsku Bibliju izdanu 2021. Kada su prijevodnice jednake u Novomu zavjetu i cijeloj Bibliji, staviti će se samo kratica naziva bez godine, npr. DF znači da su prijevodnice iste i u Novomu zavjetu 1973. i u Bibliji Duda i Fućaka 1994. (naslovljenoj Jeruzalemska Biblija), 2011. (naslovljenoj Ekumenska Biblija), 2008. (naslovljenoj Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta) i drugim izdanjima. Kada su prijevodnice uvijek iste od određenoga izdanja, navest će se samo ta godina i iza nje znak →, što znači da je tako u svim idućim pregledanim izdanjima (ali nije prethodnima). Primjerice, Rp83→ znači da Rupčićeva izdanja Novoga zavjeta od 1983. nadalje, do zadnjega pregledanoga 2021., imaju istu prijevodnicu.

Prijevodnice izvanrednih darova u poslanici Korinćanima

U različitim je prijevodima Pavlove poslanice Korinćanima broj različitih prijevodnica svakoga od devet darova Duha Svetoga u (8) naveden u zagradama, ukupno ih je 139. U to su uključene i fonološke ili pravopisne razlike vremenski i prostorno raznolikih hrvatskih idioma pa bi ih bilo manje kada bi se one isključile.

(8) dari liječenja (19), riječ spoznanja (19), razlučivanje duhova (19), tumačenje jezika (17), čudotvorstvo (17), riječ mudrosti (15), različiti jezici (14), prorokovanje (13), vjera (6)

Osim jedne ili dviju riječi kao prijevodnice se pojavljuju i nizovi od tri riječi kao u (9), četiri kao u (10), pet kao u (11), šest kao u (12), čak i jedanaest, kao u (13).

- (9) *dar* tumačenja jezika, *dar* razlikovanja duhova, *darovi* za iscjeljivanje, *milosni dar* ozdravljanja, *milosni dar* liječenja; *sposobnost* razlikovanja duhova, *moć* činjenja čudesa, *moć* raspoznavanja duhova, različite vrste jezika
- (10) *dar* govora različitih jezika, *dar* govorenja riječi mudrosti, *dar* govorenja riječi znanja, *dar* da tumači jezike, *moć* da čini čudesa
- (11) *dar* da tumači te jezike, *sposobnost* da tumači te jezike
- (12) *sposobnost* govoriti jezike koje nisu učili, *sposobnost* govoriti jezike koje ne poznaju
- (13) *sposobnost* da razlikuju djeluje li Božji Duh ili koji drugi duh

Očito je da sve navedene višečlane skupine nisu imena, nego su većinom opisi. Nekima od njih prethode imenice (*dar*, *milost*, *moć*, *sposobnost*) koje su im nadređenice, same ili uz prethodni pridjev *milosni*. Njih će se ovdje raščlaniti da se to ne bi moralo ponavljati kada se govori o svakomu pojedinomu daru.

Dar – Imenica *dar* prorotipno označava nešto što se dobiva bez zasluge ili uzvraćanja, a onda i ‘osobitu sposobnost za što’ (Veliki rječnik hrvatskoga jezika – VRH). Dakle, dar je netko dobio i načelno je nezaslužen. Pavao prije samoga nabranja pojedinih očitovanja Duha na korist kazuje da su dari različiti, a Duh isti (1Kor 12, 4.). Stoga je uporaba riječi *dar* u prijevodnomu rješenju pojedinoga dara zalihosna. U Dudinu i Fućakovu prijevodu ona se rabi samo u imenu jednoga dara, *dari liječenja*, gdje nije posve zalihosna zbog množinskoga oblika. Jasno je da se uz svaki dar izvan konteksta može dodati sama imenica *dar* jer su sve one podvrsta darova Duha Svetoga (osim spomenutoga *dari liječenja* jer ju već ima).

Milost – Imenica *milost* u vjerskomu smislu znači ‘nezasluženi nadnaravni dar što ga Bog pruža bićima da bi ih vodio spasenju’ (VRH). Zbog toga riječ *milost* više ističe darovatelja koji je izvor dara jer milost pripada njemu, a riječ *dar* više ističe sam predmet koji se daruje.

Milosni dar – Sintagma *milosni dar* objedinjuje prethodna dva značenja, posebno ističući posebnu vrstu dara, i to nadnaravni dar koji Bog svojom milošću pruža ljudima. Kako je u samomu tekstu jasno da se govori o Božjemu daru jer se navodi: *jednomu se po Duhu daje...*, zalihosno je reći da je *milosni*. K tomu Božji dar ne može biti nego milostan. Kada je ipak njegovo svojstvo izrečeno pridjevom, onda se ističe to da je milostan, ali ga se čini supodređenicom ‘milosni dar’ i suprotstavlja ostalim mogućim vrstama darova poput ‘prirodni dar’, ‘urođeni dar’, ‘tjelesni dar’ i drugo.

Sposobnost – Imenica *sposobnost* odnosi se na osobine koje

„kao već razvijene, postojeće mogućnosti, određuju razinu uspješnosti u obavljanju neke djelatnosti. Bilo prirodene, bilo stečene na osnovi naslijeđenih dispozicija, sposobnosti su preduvjet djelatnosti, brzine i vještine u obavljanju neke aktivnosti bez prethodne vježbe i poučavanja. Postoji velik broj sposobnosti koje se pokušava razvrstati na različite načine.“ (Hrvatska enciklopedija)

Za razliku od umnih (mentalnih), osjetilnih (senzornih) i duševno-tjelesnih (psihomotornih) sposobnosti, sposobnosti uz izvanredne darove bile bi duhovne. Imenica *sposobnost* izravno ne upućuje na Boga, odnosno Duha Svetoga kao darivatelja.

Moć – Imenica *moć* znači raspolaganje snagom, sposobnošću ili sredstvima potrebnima za obavljanjem čega ili mogućnost ovladavanja čime; snagu čega, sposobnost punoga djelovanja; vlast, mogućnost upravljanja (Hrvatski jezični portal) većega i snažnijega vladanja čime, prirodnu sposobnost [~ govora]; *sin.* dar (Školski rječnik hrvatskoga jezika).

Dakle, iako mogu biti shvaćene kao kontekstualne jednakoznačnice, navedene se četiri imenice značenjski razlikuju. Imenica *milost* značenjski je usmjerena na svojstvo darivatelja; *dar* na darovano, ali uz jasnoću da ga je netko drugi dao onomu koji ga ima; *sposobnost* na obdarenoga, jedno od njegovih prirodnih svojstava; *moć* na djelovanje pojedinčevom snagom i vlašću nad nečim pa se u ovom kontekstu može doživjeti kao suprotnica riječi ‘milost’, pa i riječi ‘dar’.

U nastavku će se navesti izvanredni darovi redom prema Pavlovu tekstu. U potpoglavljima će se primjerice nizati kronološki prema prvim prijevodicima koji su pojedinu prijevodnicu od njih odabrali. Ostali se prijevodnici pojedinoga autora kronološki nižu iza prvoga pa se tako vidi tko se priklanjao komu. No na kraju poglavlja popis se ponavlja, ali ne kronološki, nego prema svodivosti odabranih prijevodnica na isti leksem, kako bi se pokazalo da je značenjskih razlika manje. Tada će se zanemariti spomenute i druge nadodanice. Kurzivom će se označavati riječi koje nemaju isti izraz kao u današnjemu hrvatskomu književnomu jeziku.

Riječ mudrosti (grč. *logos sophias*, lat. *sermo sapientiae*)

Riječ mudrosti prevedena je na petnaest različitih načina, kao u (14.a). Nekoliko se prijevoda razlikuje zbog nadodanica *dar* (Jv03), *dar govorenja* (Jv06→), *sposobnost izricanja* (Lv) te glagola *govori* (kK).

(14.a) <i>govoren' je Mudrosti</i>	DK
govor mudrosti	KšB, hc, Rp67, Rs, frB, anB
<i>reč</i> mudrosti	Gu
<i>besida</i> mudrosti	KtB
mudro <i>besidjenje</i>	ŠkB
<i>rieč</i> premudrosti	Šl
riječ premudrosti	bdB
riječ mudrosti	Zd, ŠrB, mdB, snB, DF, Dj, isB, Vr98, Kn, MrB, vž, nsB, čk
<i>rič</i> mudrosti	JM52
mudrost	zgB68→, GeB
poruka mudrost	DrB
sposobnost izricanja mudrih savjeta	Lv
govori riječi mudrosti	kK

dar mudrosti	Jv03
dar govorenja riječi mudrosti	Jv06

Riječ, besjeda, govor(enje), poruka, izricanje – Dva prijevodnika (zgB68→ i GeB) imaju samo jednočlanu riječ *mudrost*. To nije dobro jer se tako ne razlikuje izvanredni dar od redovitoga; u ostalim prijevodnicima drugi član i služi da te dvije vrste darova međusobno razlikuju. Dio prijevodnika odabrao je kao drugi član riječi koje znače proizvodnu jezičnu djelatnost (što odgovara latinskome prijevodu): *govorenje* (DK, Jv06), *govor* (KšB, hc, Rp67, Rs, frB, anB), *govoriti* (kK). Lovrec rabi *spособnost izricanja*, što znači ‘izgovaranja’. U dijelu prijevodnika druga riječ ističe sadržaj dara: *besjeda* (*besida* KtB, *besidjenje* ŠkB), koja je poetizam; *mudri savjeti* (Lv); *poruka* mudrosti (DrB). Ostali rabe leksem *riječ* (*reč* Gu, *rieč* Šl, *rič* JM, *riječi* kK).

Mudrost, premudrost, mudar, mudro – Dva prijevodnika imaju riječ *premudrosti* (bdB, Šl), što bi bilo ‘prevelika mudrost, više od mudrosti’, čime se zapravo umanjuje *mudrost* kao apsolutno svojstvo pa nisu značenjski prikladni. Druga dva prijevodnika umjesto imenice imaju pridjev: *mudro* *besidjenje* (ŠkB) i sposobnost izricanja *mudrih savjeta* (Lv). Svi ostali imaju apstraktnu imenicu *mudrost*, izvedenicu od *mudar*.

Kao što se vidi u (14.b), većina prijevodnika ima leksem *riječ* (*mudrosti*), potom dio *govor(iti)* ili *govorenje* (*mudrosti*), ostale prijevodnice (*besjeda, poruka, izricanje*) ima tek jedan ili nekoliko prijevodnika. Zanimarivši raščlanjene opće nadodanice (*dar, sposobnost*) te razliku između glagolskih i drugih imenica, petnaest bi se razlika moglo svesti na deset, a ako se imenice i glagoli zbroje, samo na osam.

(14.b) <i>riječ</i> :	reč mudrosti (Gu), riječ mudrosti (Zd, ŠrB, mdB, snB, DF, Dj, isB, Vr05, Kn, MrB05, v, nsB, čk10), rič mudrosti (JM), rieč premudrosti (Šl), riječ premudrosti (bdB)
<i>besjeda</i> :	besida mudrosti (KtB), mudro besidjenje (ŠkB)
<i>poruka</i> :	poruka <i>mudrosti</i> (DrB)
<i>govor(enje)</i> :	govorenje Mudrosti (DK), govor mudrosti (KšB, hc, Rp67, Rs, anB) <i>govori/govorenje riječi</i> : govori riječi mudrosti (kK), dar govorenja riječi mudrosti (Jv 06→, 20)
<i>izricanje</i> :	sposobnost izricanja mudrih savjeta (Lv)
–	: mudrost (zgB68→, GeB), dar mudrosti (Jv03)

Dakle, najprikladnija je prijevodnica *riječ mudrosti*, koju ima većina prijevodnika. Značenjski nije prikladna *sposobnost izricanja mudrih savjeta* zbog toga što je preuska, odnosi se samo na savjete (ne primjerice na prijedloge, spoznaje i drugo), a taj je izvanredni dar, *riječ mudrosti*, opsegom bitno širi od samih savjeta.

Riječ spoznanja (grč. *logos gnōseōs*, lat. *sermo scientiae*)

Riječ spoznanja prevedena je na devetnaest različitih načina, kao u (15.a). Dva prijevodnika imaju jednočlani leksem *znanje* (zgB68→, Jv03), no to nije dobro jer

je *znanje* i redoviti dar. Dio je razlika među prijevodnicama uzrokovan spominjanim nadodanicama *govor(iti)* i *dar*, ali i drugima: *govor na temelju obilja spoznaje* (Lv), *govoriti riječi znanja* (kK), *dar govorenja riječi znanja* (Jv 06→, 20), *dar da posreduje spoznanje* (GeB).

(15.a) <i>govoren' je Razuma</i>	DK
<i>govor umstva</i>	KšB
<i>reč znanja</i>	Gu
<i>besida znanja</i>	KtB
<i>umitno besidjenje</i>	ŠkB
<i>rieč razuma</i>	Šl
<i>riječ razuma</i>	bdB
<i>riječ znanosti</i>	Zd25
<i>riječ znanja</i>	ŠrB, mdB, Dj, isB, nsB, čk, Mr
<i>rič znanosti</i>	JM52
<i>govor znanja</i>	hc, Rp67, Rs, frB, nz, anB
<i>znanje</i>	zgB68→, Jv03
<i>riječ spoznanja</i>	DF, Kn, Vr98,05
<i>govor na temelju obilja spoznaje</i>	Lv
<i>govoriti riječi znanja</i>	kK
<i>poruka znanosti</i>	DrB
<i>riječ spoznaje</i>	Vr12→, vž
<i>dar govorenja riječi znanja</i>	Jv06→
<i>dar da posreduje spoznanje</i>	GeB

U većini prijevodnika imena ovoga i prethodnoga dara imaju jednak sastav, npr. *govor mudrosti* i *govor umstva* (KšB); *govor mudrosti* i *govor znanja* (hc, Rp67, Rs, nz, anB); *umitno besidjenje* i *mudro besidjenje* (ŠkB), *rieč premudrosti* i *rieč razuma* (Šl). To je u skladu s grčkim izvornikom i latinskim prijevodom koji imaju isti leksem kao prvi član imena darova: *logos* ili *sermo*. Međutim, neki prijevodnici imaju vrlo različit sastav tih dviju prijevodnica, uključujući i broj članova, npr. *spособnost izricanja mudrih savjeta* i *govor na temelju obilja spoznaje* (Lv) četiri prema pet, *mudrost* i *dar da posreduje spoznanje* (GeB) jedan prema četiri.

Spoznaja je (Lv, Vr12, vž) čin ili postupak stjecanja, odnosno proizvodnje znanja i(li) opravdanoga vjerovanja (HE), shvaćanja, razumijevanja ili otkrivanja značenja ili istinitosti čega, pronicanja u što. Katkad se terminom *spoznaja* označuje i samo stanje kojim se takav proces okončava; u slobodnijoj i kolokvijalnoj uporabi, *spoznaja* se obično poistovjećuje sa znanjem (HE). Ona obuhvaća poimanje zbilje temeljeno na čovjekovu iskustvu i mišljenju te uključuje stjecanje znanja (spoznavanje) i sadržaj znanja (spoznato). Međutim, *spoznaja* se dobiva, nije uvijek podložna volji, ne može se jamčiti da će ju čovjek postići ni kada.

Glagolska imenica *spoznanje* (DF, Kn, Vr98,05, GeB), od *spoznati*, značenjski je vrlo sličan leksemu. I ona znači čin ili postupak stjecanja znanja i(li) opravdanoga

vjerovanja, shvaćanja. Samo je, budući da je glagolska imenica, više istaknut sam postupak shvaćanja, razumijevanja ili otkrivanja, iako ni ona nije uvijek podložna volji. Kako je u općemu hrvatskomu jeziku znatno rjeđe nego *spoznaja*, spoznanje je zbog toga bolje kao naziv.

Najčešći je leksem u prijevodicima *znanje* (Gu, KtB, ŠrB, mdB, Dj, isB, nsB, čk, Mr, hc, Rp, Rs, frB, zgB, Jv, nz, anB, kK). Njegovo se značenje dijelom preklapa s prethodna dva leksema. Obuhvaća sustav i logički pregled činjenica i uopćavanja o objektivnoj stvarnosti koje se prihvaćaju i trajno zadržavaju u svijesti; skup činjenica, informacija i vještina stečenih izobrazbom ili iskustvom radi teorijskoga ili praktičnoga razumijevanja i rješavanja problema (HE). Razlikuje se po tomu što se znanje može sigurno steći vlastitim trudom, dakle podložno je onomu koji ga stječe.

Znanost je (Zd, JM, DrB) 1. skup znanja dobivenih nekom od znanstvenih metoda te racionalna djelatnost predviđanja i objašnjenja pojava u okolini koja se ostvaruje svodenjem pojedinih pojava pod univerzalne zakone; 2. skup svih sustavno metodski stečenih i uobličjenih znanja te djelatnost kojom se stječu takva znanja (HE). Značenjski nije prikladna riječ jer dar ne uključuje znanje stečeno bilo kakvim sustavnim i provjerljivim metodama.

Razum je (KD, bdB) sposobnost poimanja, logičkoga mišljenja, zaključivanja i rasuđivanja; um, pamet, razboritost. Nju ljudi općenito imaju, ona je redoviti dar Duha Svetoga i ovdje nije prikladna riječ.

Umstvo je (KšB) zastarjelica, ali prozirna, izvedenica od *um*. Njezin je opseg značenja širi od razuma jer uključuje „i intuiciju, kreativnost i sposobnost stvaranja ideja“.

Škarić govori o *umitnom besidjenju* (u bilješci navodi „podobnost umit i razumiti i tumačiti drugim sve stvari zakona...“), što je također zastarjelica.

Kao što se vidi u (15.b), osim prijevodnika koji imaju samo *znanje*, najviše prijevodnika ima kao prvi ili početni leksem *riječ*, potom *govor(enje)* ili *govoriti*, a ostale lekseme (*besida*, *poruka*, *umitno*) ima po jedan prijevodnik. Kao drugi, glavni leksem najčešće je *znanje*, slijedi *spoznanje* i onda srodna *spoznaja*. Četiri prijevodnika imaju *znanost* (koja nije značenjski prikladna), tri imaju *razum*, a jedan zastarjelicu *umstvo*. Daleko najviše ih ima leksem *riječ* (ili *besjeda*), dio *govor* (*govoriti* ili *govorenje*), ostale tek pojedini. Zanimljivo je opće nadodanice, devetnaest bi se razlika moglo svesti na petnaest, što je i dalje jako mnogo. Manje bi ih bilo, dvanaest, kada bi se zanemarile razlike između *riječ* (*besjeda*) i *govor(enje)* ili *govoriti*.

- (15.b) *znanje*: znanje (zgB, Jv03), riječ znanja (ŠrB, mdB, Dj, isB, nsB, čk, Mr), reč znanja (Gu), *besida* znanja, (KtB), *govor* znanja (hc, Rp, Rs, frB, nz, anB), *govoriti* riječi znanja (kK), dar govorenja riječi znanja (Jv 06→),
spoznanje: riječ spoznanja (DF, Kn, Vr98,05), dar da posreduje spoznanje (GeB)
spoznaja: riječ spoznaje (Vr12, vž), *govor* na temelju obilja spoznaje (Lv)
znanost: riječ znanosti (Zd), rič znanosti (JM), *poruka* znanosti (DrB)
razum: *govorenje* Razuma (DK), riječ razuma (bdB), rieč razuma (Šl)

umstvo: govor umstva (KšB)
besjedenje: umitno besjedenje (ŠkB)

Dakle, najbolja je prijevodnica *riječ spoznanja*, iako se pojavljuje samo u tri prijevodnika. Od vrlo slične prijevodnice *riječ spoznaje* (koja se pojavljuje samo u tri prijevodnika) nešto je bolja jer je rjeđa i bliže povezana s glagolom *spoznati*. Od najčešće prijevodnice *riječ znanja* bolja je kao naziv po tomu što pokazuje jedinstven, završni trenutak usvajanja znanja nečega, k tomu se znanje može namjerno steći ako se tko trudi, *spozna(n)ja* ne nužno.

Vjera (grč. *pistis*, lat. *fides*)

Vjera je jedan jedini dar koji je gotovo u svim pregledanim prijevodnicima nazvan jednakim leksemom. Međutim, ipak se pojavljuje u šest različitih izraza, kao što se vidi u (16.a). Prva tri nastaju zbog vremenske raslojenosti i promjene u fonološkomu liku (odabir odraza dvoglasnika u DK i Gu, način njegova pisanja u KšB). Druga tri različita izraza nastaju zbog nadodanica (riječi kojih nema u grčkomu izvorniku, a nisu jezično nužne), dodanoga pridjevskoga atributa. Pojavljuju se u zagradama u Hercegovačkomu Novomu zavjetu (Rp61), dva Rupčićeva (67, 72), Raspudićevu (Rs) i Franjevačkoj Bibliji (frB) te bez zagrada u dva prepričana prijevoda nazvana Knjiga o Kristu (Lv, kK).

(16.a) 1. <i>vera</i>	(DK, Gu)
2. <i>viera</i>	(KšB)
3. <i>vjera</i>	(KtB i većina ostalih prijevodnika)
4. (silna) <i>vjera</i>	(hc, Rp67, 72, Rs, frB)
5. naročita <i>vjera</i>	(Lv)
6. osobita <i>vjera</i>	(kK)

Nadodanica, čak i ona u zagradi, taj dar čini podređenicom riječi *vjera* kao nadređenici (uz moguće supodređenice koje uključuju i vjeru koja nije silna, naročita ili osobita, nego je mala, slaba, obična i drugo). Tako prijevodnice s nadodanicom ne znače isto što i ostale, nego kazuju da Duh Sveti daje posebnu vrstu vjere ili jaču vjeru. No Matej navodi Isusove riječi da i vrlo mala vjera može činiti čuda:

„Kaže im: Zbog vaše malovjernosti. Zaista, kažem vam, ako imadnete vjere koliko je zrno gorušičino te reknete ovoj gori: ‘Premjesti se odavde onamo!’, premjestit će se i ništa vam neće biti nemoguće.“ (Mt 17, 20)

Stoga je sasvim dovoljna imenica *vjera* jer se ona očituje kao izvanredni dar Duha Svetoga.

Dakle, šest bi se razlika moglo svesti na četiri: *vjera*, (silna), naročita ili osobita *vjera*, kao u (16.b). Najbolja je prijevodnica *vjera*, koju imaju gotovo svi prijevodnici, od prvoga u Uraškome Novome zavjetu.

(16.b) <i>vjera:</i>	vera (DK, Gu), viera (KšB), vjera (KtB i ostali)
<i>(silna) vjera:</i>	(hc, Rp67,72, Rs, fr)
<i>naročita vjera:</i>	(Lv)
<i>osobita vjera:</i>	(kK)

Dari liječenja (grč. *charismata iamatōn*, lat. *gratia sanitatum*)

Dari liječenja prevedeni su s devetnaest različitih izraza, kao u (17.a). Dio prijevodnika ima inačice istih riječi, dio različite riječi, a neke, kao i kod drugih darova, imaju nadodanice. Umjesto kraće množine *dari* (DF73→, Vr98, Kn, Vr05) veći dio ima jedninu *dar* (bdB, Šl, hc, zgB68→, Rp, Rs, FrB, is, Jv03, nsB), manji dugu množinu *darovi* (Dj89→, Vr12, Jv06→, Vr16, čk16). Tri imaju *milost* (KšB, KtB, ŠkB). Rupčićevi prijevodi od 1983. nadalje imaju *milosni dar*, tako i Novozagrebačka Biblija.

(17.a) <i>Milost' (Dar) Ozdravljan'ja</i>	DK
<i>milost ozdravljen'ja</i>	KšB
<i>milostća ozdravljenja</i>	Gu
<i>milost zdravljenjah</i>	KtB
<i>milost ličenja</i>	ŠkB
<i>dar iscjeljivanja</i>	bdB, Šl
<i>milosni dar liječenja</i>	Zd, ŠrB, mdB, snB, isB
<i>milosni dar vraćenja</i>	JM
<i>dar ozdravljanja</i>	hc, zgB, Rp67,72, Rs, is, Jv03, Mr
<i>milosni dar ozdravljenja</i>	Rp88-21, nzB, anB
<i>dari liječenja</i>	DF, Vr98, Kn
<i>moć da liječe bolesne</i>	Lv, kK
<i>darovi za iscjeljivanje</i>	Dj
<i>darovi iscjeljivanja</i>	DrB, vž
<i>dari ozdravljanja</i>	Vr05
<i>darovi ozdravljanja</i>	VrB12
<i>darovi ozdravljanja</i>	Jv06→, VrB16, čk
<i>dar liječenja</i>	nsB
<i>dar da liječi bolesti</i>	GeB

Glavni se naziv dara pojavljuje u riječima s korijenima *lijek-*, *zdrav-*, *ciel-*, *vrač-*. Glagolska imenica *liječenje* (*ličenje* ŠkB) nastala je od nesvršenoga glagola *liječiti* pa prototipno znači 'postupak kojim se pomoću nekoga lijeka trudi postići ozdravljenje'. Kako sama imenica *lijek* ima i preneseno značenje, lijek može biti i promjena načina života, susret, druženje, razgovori s nekom osobom, ljubav i drugo. Stoga se ovim glagolom neizravno upućuje i na Duha Svetoga kao lijek, uzrok ili način ozdravljanja.

Glagolska imenica *vraćanje* pokrajinska je, kajkavska riječ koja je istovrijednica književnoj riječi *liječenje* (u Domjanićevoj pjesmi *K suncu prosi vsaka roža taj se glagol pojavljuje u stihu: Milostiva vsakom ti si, Vse ti vračiš boli*). Iako je infinitiv *vračiti*, a ne *vraćati*, pa je njegova glagolska imenica *vraćenje*, nije prikladna kao naziv. Ne bi se povezivala s lijekom i liječenjem, nego s izvedenicama istoga

korijena: *vračem* i *vračanjem* – obrednim postupcima magijske pozadine, najčešće vezanima uz liječenje ljudi i životinja pripravcima poput melema ili napitaka biljnoga (ljekovite trave) ili životinjskoga podrijetla (usitnjeni dijelovi životinja, npr. rog i sl.), s verbalnim iskazima ili bez njih, tj. bajanjem (uz pomoć molitava, zaklinjanja, preklinjanja, nerazumljivih riječi) (HE).

Imenice s korijenom *zdrav* značenjski se razlikuju ovisno o tomu jesu li glagolske imenice koje ih sadrže nastale od svršenih ili nesvršenih glagola. Nesvršeni su glagoli usmjereni na postupak koji vodi zdravlju (*zdravljenjah* KtB, *ozdravljanje* hc, Rp67,72 zgB, Rs, FrB, is, Vr05, Jv03, Mr, Jv06,20, Vr16, čk, *ozdravljivanje* VrB12), a svršeni na ishod nakon postupka ozdravljanja, tj. samo zdravlje (*ozdravljenje* KšB, Rp83→, nz, anB, *ozdravljenje* Gu).

Iscijeliti je (bdB, Šl, Dj, vž) višeznačnica, znači 1. postati cio, cijel; 2. ozdraviti sam od sebe, prirodno, bez lijeka, 3. isto što i *ozdraviti* ili *izliječiti* kao birana riječ. Međutim, prva dva značenja nisu prikladna za ovaj dar. Prvo, svi koje je Isus izliječio nisu postali cjeloviti. Neke je tjelesno ozdravljene ljude morao upozoravati da više ne griješe, što znači da još nisu bili duhovno zdravi. Od drugih je uzaludno tražio da ne govore da ih je ozdravio, što znači da još nisu bili zahvalni i poslušni, dakle duševno zdravi. Drugo, ako tko drugu osobu darom liječenja učinio zdravim, ona nije ozdravila sama od sebe. Jedino bi bilo moguće uzeti taj glagol u trećemu značenju, odnosno kao biraniju riječ od ostalih dviju. No upravo zbog višeznačnosti i neprihvatljivosti prvih dvaju značenja glagol *iscijeliti* i njegova glagolska imenica *iscjeljivanje* nisu prikladni leksemi u nazivu ovoga dara.

Kao što se vidi u (17.b), *ozdravljanje* i *liječenje* (uključujući *liječiti*) imaju podjednak broj prijevodnica. Slijedi *iscjeljivanje* i *ozdravljenje*. K tomu jedan prijevodnik ima glagolsku imenicu *ozdravljivanje*, drugi *zdravljenje*. Zanimljivo da dugu množinu *darovi liječenja* nema ni jedan prijevodnik: ili je *dari liječenja* ili *dar liječenja*.

Zanemarivši opće nadodanice, devetnaest bi se razlika moglo svesti na sedam, ako se zbroji imenice i glagole, zanemari gramatički broj leksema *dar* te izrazne razlika *ozdravljanje* i *ozdravljivanje*, kao i *zdravljenje* i *ozdravljenje*.

- (17.b) *ozdravljanje*: Milost' (Dar Ozdravljan'ja (DK), dar ozdravljanja (hc, Rp67, 72, zgB, Rs, frB, is, Jv 03, Mr), dari ozdravljanja (Vr05), darovi ozdravljanja (Jv06→→, VrB16, čk)
- ozdravljivanje*: darovi ozdravljivanja (VrB12)
- zdravljenje*: milost zdravljenjah (KtB)
- ozdravljenje*: milost ozdravljen'ja (KšB), milostča ozdravljenja (Gu), milosni dar ozdravljenja, (Rp88→, nz, anB)
- liječenje*: milost liječenja (ŠkB), dari liječenja (DF, Vr98, Kn), dar liječenja (nsB), dar da liječi bolesti (GeB), moć da liječe bolesne (Lv83, 93, kK), milosni dar liječenja (Zd, ŠrB, mdB, snB, isB),
- vračenje*: milosni dar vračenja (JM5)
- iscjeljivanje*: dar iscjeljivanja (bdB, Šl), darovi iscjeljivanja (DrB, vž), darovi za iscjeljivanje (Dj)

Dakle, i *dari liječenja* i *dar(ov)i ozdravljanja* prikladni su kao nazivi. Međutim, *liječenje* ima još i dodanu vrijednost jer usmjerava na lijek, u ovom slučaju Darivatelja, pa je *dari liječenja* najbolja prijevodnica.

Čudotvorstvo (grč. *energēmata dynamēōn*, lat. *operatio virtutum*)

Čudotvorstvo je prevedeno na sedamnaest različitih načina, kao u (18.a), dio zbog spominjanih nadodanica *dar*, *moć*, ali i imenice *sila*, koja nije prikladna jer u ovom kontekstu ima blago negativno značenje.

(18.a) Činēn' je Kriposti (Čudes')	DK
dilovaje od kriposti	KšB
dela čud	Gu
dillovanje kripostih	KtB
tvorenje čudesah	ŠkB
čini čudesa	bdB, Šl, ŠkB, ŠrB, mdB, snB, isB
tvori čudesa	Zd
dar čudočinjenja	JM
moć čudesa	hc, Rp, zgB, nz, is, Rs, frB, Vr98, MrB05, 12, anB
čudotvorstvo	DF, vž, GeB
moć da čine čudesa	Lv, kK
moć činiti čudesa	Dj
moć činiti čuda	DrB
činjenje čudesa	Vr, čk
moć činjenja čudesa	Kn
sila da čini čuda	Jv
vršenje silnih djela	nsB

Neki prijevodnici rabe glagolske imenice *djelovanje* (*dilovaje* KšB, *dillovanje* KtB), drugi *činjenje* (DK, Vr, čk, Kn), treći *tvorenje* (ŠkB), četvrti *vršenje* (snB) ili pak pripadne glagole: *djelovati* (*dela* Gu), *činiti* (bdB, Šl, ŠkB, ŠrB, mdB, snB, isB, Lv, kK, Dj, DrB, Jv), *tvoriti* (Zd). Svi su ti leksemi višeznačni, iako su u jednomu značenju jednakoznačnice.

Glagol *djelovati* znači 'izazvati kakav učinak' (ŠRHJ). Glagol *tvoriti* znači 'raditi nešto novo, čega prije nije bilo, izrađivati, proizvoditi; stvarati, formirati, oblikovati' (HJP). Glagol *činiti* znači 'raditi ili djelovati da se što izmijeni, djelovati tako da što bude, postane' (HJP). Glagol *vršiti* znači 'činiti, obavljati, izvoditi neku radnju, posao, zadatak' (HJP). Prema tomu su najbližnja značenja glagola *tvoriti* i *činiti*, jer djelovati i vršiti usmjeravaju na obavljanje nečega što je bilo ili se znalo. Međutim, *tvoriti* najviše usmjerava na nastajanje nečega novoga, pa je i najprikladniji za naziv (u tomu mu je značenju istovrijednica 'činiti novo').

Osim imenice *krjepost* u starijim prijevodima (*kriposti* DK, KšB, KtB) i izraza *silna djela*, glavnina prijevoda služi se imenicom korijena *čud-* u različitim obličnicama: *Čudes'* (DK), *čud* (Gu), *čudesah* (ŠkB), *čuda* (DrB, Jv). Najviše ih ima

*čudes*a (bdB, Šl, ŠkB, ŠrB, mdB, snB, isB, Zd, hc, Rp, zgB, nz, is, Rs, Vr98, MrB, anB, Dj, Lv, kK, Vr, čk, Kn).

Dio prijevoda ima složenice s korijenima dvaju spomenutih glagola: *čudotvorstvo* (DF, vž, GeB) i *čudečinjenje* (JM). Riječ *čudotvorac*, znatno češća riječ u hrvatsko-me, pojavljuje se još na jednomu mjestu u istoj poslanici:

„Zar su svi apostoli? Zar svi proroci? Zar svi učitelji? Zar svi čudotvorci? Zar svi imaju dare liječenja? Zar svi govore jezike? Zar svi tumače? Čeznite za višim darima!“ (1 Kor 12, 29. – 31.)

Kao što se vidi u (18.b), kao prvi leksem najviše prijevodnika ima lekseme *činjenje* ili *činiti* (uključujući *čudočinjenje*). Slijede *moć*, pa *tvorenje* ili *tvoriti* (uz *čudotvorstvo*), tek ih nekoliko ima *djelovanje* ili *djela*, jedan *vršenje*. Većina prijevodnika ima kao drugi leksem *čudo*, tri *krjepost*, jedan *silna djela*. Zanimarivo opće nadodanice, sedamnaest bi se razlika moglo svesti na sedam.

(18.b) <i>činjenje</i> :	Činēn'je Kriposti (DK), čini čudesa (bdB, Šl, ŠkB, ŠrB, mdB, snB, isB), moć da čine čudesa (Lv, kK), moć činiti čudesa (Dj), moć činiti čuda (DrB), činjenje čudes (Vr, čk), moć činjenja čudesa (Kn), sila da čini čuda (Jv), dar čudočinjenja (JM)
<i>tvorenje</i> :	tvorenje čudesa (ŠkB), tvori čudesa (Zd) čudotvorstvo (DF, vž, GeB)
<i>djelovanje</i> :	dilovaje od kriposti (KšB), dillovanje kripostih (KtB), dela čud (Gu)
<i>vršenje</i> :	vršenje silnih djela (nsB)
<i>moć</i> :	moć čudesa (hc, Rp, zgB, nz, is, Rs, Vr 98, Mr, anB)

Dakle, *djelovanje* i *djelovati* danas nisu značenjski prikladni leksemi u ovom kontekstu, a tako nije ni *vršenje* jer mu se jače ističe značenjska sastavnica obavljanja nečega. Druga su dva leksema prihvatljiva: *činiti* i *činjenje*, koje je odabrala većina prijevodnika, te *tvoriti* i *tvorenje*. Međutim, jedino druga dva leksema izravno ističu stvaranje nečega čega nije bilo, pa su prikladniji od ostalih. U tomu je smislu *čudotvorstvo* dobar naziv, usklađen s *čudotvorci*.

Ako bi se htjelo imati dvočlani naziv, kao u izvorniku i latinskome, onda bi to bilo *tvorenje čudes*a, koje je prvi upotrijebio Škarić (u pjesmi *Narode moj ljubljani* rabi se njegova izvedenica *stvarati*: i *čudes*a *stvaro sam*) jer je daleko najveći broj prijevodnika upotrijebio obličnicu *čudes*a, a ne *čuda*.

Prorokovanje (grč. *prophēteia*, lat. *prophetatio*)

Prorokovanje je prevedeno na trinaest različitih načina, nanizani su u (19.a). Do gradišćanskoga (JM 1952., 1979.) te Hercegovačkoga prijevoda (hc. 1961.) prijevodnica je bila jednočlana, od njih su se pojavile i dvočlane uz nadodanice spomenute na početku: *dar* (JM, MrB, hc, Rp67, zgB, Rs, frB, is, Jv06→, MrB, Rp72 →, nz, anB), *moć* (Lv, kK), *sposobnost* (Jv03) te veznik *da* (kK).

(19.a) proročastvo	DK
prorokovan'je	KšB
proročanstvo	Gu, KtB, isB
prorokovanje	ŠkB, DF, Kn, DrB, Vr, vž, čk GeB
<i>proročtvo</i>	Šl
proroštvo	bdB, Zd, ŠrB, md, snB, Dj
dar prorokovanja	JM, Mr12
dar proricanja	hc, Rp67, zgB, Rs, frB, is, Jv06→, MrB05
proročki dar	Rp83→, nz, anB
moć proricanja	Lv
(moć) da prorokuju	kK
sposobnost proricanja	Jv03
proricanje	nsB

Tvorbeno je značenje leksema *prorokovati* 'ono što govore proroci'. Taj se dar pojavljuje u različitim inačicama istoga korijena: *proroča(n)stvo*, *proroštvo* (*proročtvo*), *proricanje*, *prorokovanje*, *prorokovati*, *proročki*. Prototipno je značenje leksema *prorokovanja* 'unaprijed reći što će se zbiti', no taj se dar odnosi i na govorenje onoga što se sada događa, a nije poznato (drugima). Branko Lovrec (1993.: 391.) dodaje u svojem prijevodu to objašnjenje: - *navješćivanje istina kroz nadahnuće*.

Riječ *proricanje* (hc, Rp67, zgB, Rs, frB, is, Jv, Mr, Lv, nsB) često se upotrebljava i u smislu predviđanja budućih događaja na osnovi čitanja različitih znakova, pa ne mora biti samo Božji dar. Apstraktne imenice *proroštvo* i *proročanstvo* (Gu, KtB, isB, *proročastvo* DK) odnose se na samu poruku, velike i važne događaje.

Kao što se vidi u (19.b), podjednaki broj prijevodnika ima lekseme *prorokovanje* i *proricanje*. Slijedi *proroštvo*, pa *proročanstvo* i na kraju *proročki dar*. Zanimarivši opće nadodance, trinaest bi se razlika moglo svesti na pet.

(19.b) <i>prorokovanje</i> :	prorokovanje (ŠkB, DF, Kn, DrB, Vr, vž, čk GeB), prorokovan'je (KšB), dar prorokovanja (JM, Mr), (moć) da prorokuju (kK)
<i>proricanje</i> :	dar proricanja (hc, Rp67, zgB, Rs, frB, is, Jv06→, Mr), moć proricanja (Lv), sposobnost proricanja (Jv03), proricanje (nsB)
<i>proroštvo</i> :	proroštvo (bdB, Zd, ŠrB, mdB, snB, Dj), proročtvo (Šl)
<i>proročanstvo</i> :	proročanstvo (Gu, KtB, isB), proročastvo (DK)
<i>proročki</i> :	proročki dar (Rp83→, nz, anB)

Dakle, značenjski je najprikladnija prijevodnica *prorokovanje* jer *proricanje* zbog višeznačnosti upućuje i na proricanje temeljem znakova, a *proroštvo* i *proročanstvo* na poruku.

Razlučivanje duhova (grč. *diakriseis pneumatōn*, lat. *discretio spirituum*)

Razlučivanje duhova prevedeno je na devetnaest različitih načina, kao u (20.a). Poneki su imali prethodnu nadodanicu *sposobnost*, neki *dar*, a jedan obje: *dar spo-*

sobnosti (is), što krši pragmatična načela. Većina ima glagolske imenice: *razab(i)-ranje* (DK, KšB), *razaznavanje* (ŠkB), *razlučivanje* (DF, Kn, vž), *razlikovanje* (hc, Rp, zgB, nz, Rs, frB, anB, Dj, Vr, is, Mr, DrB, Jv06→, nsB), *raspoznavanje* (čk), *spoznanje* (Gu). Nekoliko ih ima glagol *razlikovati* (bdB, Šl, ŠkB, Zd, ŠrB, mdB, sn, isB, JM, kK, Jv03, GeB), a jedan apstraktnu imenicu (*razlikost duhova* KtB).

Većina rabi imenicu *duh* u množini (*duhovi*, gradišćanskohrvatski *duhi*), osim što jedan prijevod ima jedninu: *Božji Duh ili koji drugi duh* (kK). Jedan prijevod govori o *sposobnosti razlikovanja nadahnutih objava* (nsB), što je značenjski jako različito.

(20.a) razabran'je duhov'	DK
razabiran'je duhova	KšB
spoznanje duhov	Gu
razaznavanje duhovah	ŠkB
razlikost duhovah	KtB
razlikuje duhove	bdB, Šl, ŠkB, Zd, ŠrB, mdB, sn, isB
razlikuje duhe	JM
sposobnost razlikovanja duhova	hc, Rp, zgB, nz, Rs, frB, anB
razlučivanje duhova	DF, Kn, vž
razlikovanje duhova	Dj, Vr98
moć raspoznavanja duhova	Lv
sposobnost da razlikuju djeluje	
li Božji Duh ili koji drugi duh	kK
dar sposobnosti razlikovanja duhova	is05, Mr5
(moć) razlikovanja duhova	DrB
sposobnost da razlikuje duhove	Jv03
dar razlikovanja duhova	Jv06→, Mr12
sposobnost razlikovanja nadahnutih objava	nsB
raspoznavanje duhova	čk
sposobnost da razlikuje duhe	GeB

Najstarija dva prijevoda imaju glagolske imenice *razabranje* (DK) i *razabiranje* (KšB), izvedene od svršenoga glagola *razabrati* i nesvršenoga *razabirati*. *Razabirati* znači 1. dolaziti do jasne osjetilne predodžbe o čemu; raspoznavati, razaznavati (očima ili sluhom); dolaziti do jasnoće, izvjesnosti o čemu; shvaćati, razumijevati, razlučivati (o pojmovima, pojavama i sl.). Dakle, glagol prototipno kazuje da su dvije pojave (ili više njih) na početku osjetilno nejasne, a potom se polako ili uz trud dolazi do njihova jasn(ij)a razlikovanja.

Glagol *razaznavati* znači 1. očima ili sluhom spoznati, dobiti jasnu predodžbu o čemu, 2. razumom spoznati bit, smisao čega (ŠKHJ). Slično kao i *razabirati*, glagol *razaznavati* ističe izdvajanje jedne pojave od druge (ili drugih) koju treba prepoznati u njezinoj biti jer je slična ili se čini sličnom drugoj, a usmjerava i na spoznajno, ne samo osjetilno.

Glagol *raspoznavati* znači 1. uočavati razliku, postati svjestan čega, što se dijelom preklapa s prethodnim, 2. razlučiti, uvidjeti, prepoznati, ali ističe izdvajanje nečega od ostatka. Slično znači kao i *raspoznavati*, no više je usmjeren na spoznajno, manje na osjetilno (njegova je imenica *raspoznavanje*).

Glagol *razlikovati* znači uočavati razliku među stvarima, bićima i pojavama, znati da dvoje nije jednako, da je drugačije, da jedno ima jedan, a drugo drugi lik (njegova je imenica *razlikovanje*).

Glagol *razlučiti* znači jasno uočiti razliku, 1. rastaviti, razdijeliti, razdvojiti, odvojiti (s namjerom da se razlikuje ili zato što se razlikuje), utvrditi svojstva prema kojima se što *razlikuje* od čega drugoga (što je pravo, što je krivo), bitno od nebitnoga; raspoznati; 2a uočavati da što nije jednako s drugim (HJP). Ovaj glagol naročito usmjerava na razdvajanje dviju ili više pojava.

Glagolska imenica *spoznanje* (*duhova*) u hrvatskome književnome jeziku nije značenjski prikladna u ovomu kontekstu.

Kao što se vidi u (20.b), daleko najveći broj prijevodnika ima leksem *razlikovanje* ili njegov glagol *razlikovati*. Nekoliko ih ima *razlučivanje*, po dva *raspoznavanje*, *razabiranje* i po jedan *razaznavanje*, *raspoznavanje*. Zanemarivši opće nadodanice i izrazne inačice, devetnaest bi se razlika moglo svesti osam.

- (20.b) *razlikovanje*: razlikost duhovah (KtB), razlikuje duhove (bdB, Šl, ŠkB, Zd, ŠrB, mdB, sn, isB), razlikuje duhe (JM), razlikovanje duhova (Dj, Vr), *spособnost* razlikovanja duhova (hc, Rp, zgB, nz, Rs, frB, anB), *spособnost* da razlikuje duhove (Jv03), *spособnost* da razlikuje duhe (GeB), *dar spособnosti* razlikovanja duhova (is, MrB 05), (*dar*) razlikovanja duhova (Jv06>, Mr12), (*moć*) razlikovanja duhova (DrB), *spособnost* da razlikuju djeluje li Božji Duh ili koji drugi duh (kK), *spособnost* razlikovanja nadahnutih objava (nsB)
- razlučivanje*: razlučivanje duhova (DF, Kn, vž)
- raspoznavanje*: moć raspoznavanja duhova (Lv), raspoznavanje duhova (čk)
- razabiranje*: razabran'je duhov' (DK), razabiran'je duhova (KšB)
- razaznavanje*: razaznavanje duhovah (ŠkB)
- spoznanje*: spoznanje duhov (Gu)

Dakle, odabrani glagoli i njihove glagolske imenice, kada nisu sličnoznačnice, ističu različite stupnjeve uočavanja, odnosno osjetilnoga prepoznavanja različitosti među dvjema ili većem broju pojava. *Razab(i)rati* i *razazna(va)ti*, koje su odabrala tri od najstarijih prijevoda, upućuju na početnu teškoću u prepoznavanju da je nešto različito. Glagol *raspoznavati* ističe prethodno znanje da je nešto različito koje se sada primjenjuje, ali također upućuje na početnu teškoću. Glagol *razlikovati* ne upućuje na početnu teškoću, nego sposobnost da se jasno zna da su dvije ili više pojava različite pa je prikladan naziv *razlikovanje duhova*. Glagol *razlučiti* jače se razlikuje od prethodnih jer upućuje na odjeljivanje. U tomu je smislu nešto bolje da se duhovi

razdvoje, dakle *razluče*, a ne da se samo *razabire* ili *razazna* – uoči da nisu jednaki, *raspoznava* – zna da nisu jednaki, iako je dovoljno i da se *razlikuju* – zna tko je tko.

Različiti jezici (grč. *genē glōssōn*, lat. *genera linguarum*)

Različiti su jezici prevedeni ukupno na četrnaest različitih načina, kao u (21.a), pri čemu su u Uraškomu Novomu zavjetu (DK) dvije inačice, pa ih je onda petnaest. Glavni su razlog opet nadodanice.

(21.a) plemena Jazik (mnogim Jazici govoriti)	DK
varste od jezika	KšB
vrste jezika	KtB
različni jezici	Gu
različiti jezici	ŠkB, hc, Rp67, 72, zgB, snB, DF, nsB, Mr
različni jezici	bdB, Šl, Zd, ŠrB, mdB, Rs, frB, Kn, isB
različni jezici	JM
različite vrste jezika	Rp83→, nz, Dj, Vr, vž, čk, anB
sposobnost govoriti jezike koje nisu učili	Lv
sposobnost govoriti jezike koje ne poznaju	kK
sposobnost govora različitih jezika	Jv03
dar da govori jezike	DrB
dar govora različitih jezika	Jv06→
dar različno govoriti oduševljenjem	GeB

Svi prijevodnici imaju riječ *jezik* u množini. Dio pregledanih prijevodnika prepričava nazive izvornika ili daje svojevrsne odrednice nadodavanjem riječi *sposobnost govora* (Jv03) ili *dar govora* (Jv06, 20), odnosno cijele zavisne rečenice. Nadodanica *oduševljenje* (GeB) sužava taj pojam u odnosu na druge prijevode (jer se može govoriti i bez oduševljenja), slično kao što je *silna* vjera prizvala ostale vrste vjere i razlikovala se od njih. Nadodane su se riječi pojavile od Rupčićeva prijevodnika iz 1983. nadalje, time i u Novozagrebačkoj Bibliji i Anotiranoj te protestantskim prijevodima iza toga.

Različiti i različni jezici – Dio prijevoda uz imenicu jezici donosi pridjev *različiti* (ŠkB, hc, Rp72, zgB, DF, is, snB, nsB), a drugi *različni jezici* (bdB, Šl, Zd, ŠrB, mdB, Rs, frB, Kn). *Različan* je obilježena, rjeđa inačica neobilježenoga pridjeva *različit*, iako je svojodobno bila biranija.

Vrste jezika – Imenica *vrste* pojavila se u dva od najstarijih prijevoda (KšB, KtB), koji su možda tada značili što drugo. Međutim, ta se imenica pojavljuje i u Rupčićevim prijevodnicima od 1983. i u još nekoliko ovostoljetnih prijevodnika (Rp83→, nz, anB, te Dj, Vr, vž, čk). Izraz ‘vrste jezika’ danas označava tipološki različite jezike, koji se dijele na različite načine, npr. *analitičke jezike* (poput hrvatskoga) prema *sintetičkima* (poput suvremenoga engleskoga); *flektivne* (poput

hrvatskoga i latinskoga), *aglutinativne* (poput turskoga i mađarskoga), *izolativne* (poput kineskoga) ili *polisintetičke* (poput inuitskoga ili eskimskoga). Vrste jezika mogu biti i vrste prema redu glavnih članova: SOV, SVO itd.¹⁰ Međutim, vrste jezika po bilo kojemu od spomenuti načela uopće nisu bitne za taj dar, iako moljenje i govorenje različitim jezicima zna zvučati slično primjerice romanskim jezicima ili semitsko-hamitskim itd.

Različite vrste jezika – Neki prijevodi imaju obje spomenute hrvatske riječi: *različite vrste jezika* (Rp83→, nz, Dj, Vr98, čk10, 11). Kako je u njima jednočlana grčka riječ *gene* ili latinska *genera* prevedena dvama hrvatskim riječima, dio njih stavlja riječ *različite* u kurziv (Vr, vž, čk16→), kao oznaku da je to višak, tj. nadodanica prema izvorniku, odnosno da su te riječi nadodane. Pravi je razlog vjerojatno to što su prevedeni s engleskoga prijevoda jer se u njima pojavljuju istovrijedne nadodanice: *divers kinds of tongue* (KJV, NRCV) ‘različite vrste jezika’. U svakomu slučaju, i u takvim je prijevodima riječ ‘vrste’ neprikladna, još neprikladnija nego samo ‘vrste jezika’, kao što je to već objašnjeno.

Govor (različitih jezika), govoriti (jezike) – Nekoliko novijih prijevoda unijelo je glagol *govoriti* (Lv, kK, DrB i GeB) ili njegovu imenicu *govor* (Jv). Obje su riječi višeznačne pa ne daju više značenjske jasnoće. Svakako se bolje služiti riječju *jezik* nego *govor* jer je govor(enje) poglavito jedna od njegovih djelatnosti. Naime, govor katkada obuhvaća samo *govorenje*, jednu od proizvodnih jezičnih djelatnosti, ne i ostale: slušanje, pisanje ili čitanje. Katkada je *govor* podvrsta govorenja, supodređenica uz *razgovor*. Katkada obuhvaća *govorni jezik* (slušanje i govorenje), za razliku od *pisanoga jezika* (čitanje i pisanje). U jednomu slučaju ‘govoriti jezike’ znači ‘služiti se jezicima’, odnosno ‘znati te jezike’ (govoriti talijanski, govoriti hrvatski), pa nije potrebno isticati govor jer on podrazumijeva vladanje svim jezičnim djelatnostima (što znači da ga i sluša, i govori, i čita, i piše).

Različiti jezici pripadaju među govorne darove, govore se. Iako nije poznato da bi se različiti jezici pisali, to je teorijski moguće, posebno za podvrstu govorenja tuđim jezicima koji su namijenjeni neupućenima. A moguće je i da tko dobije dar znakovanja, jezika gluhih koji ne razumiju govorni jezik.

Izrazi *sposobnost* ili *dar govora*, odnosno *dar govoriti* ili *sposobnost govoriti* jednako su višeznačni. Izraz *sposobnost govoriti jezike koje ne poznaju* (kK) mogao se skratiti na *govoriti nepoznate jezike*, iako bi to moglo značiti troje: jezike koje sami govornici ne poznaju, jezike koji drugi ne poznaju ili jezike koji su svima nepoznati. Stoga je šestočlani izraz bar posve jasan, iako je proizvod prepričavanja,

¹⁰ Najveći udio jezika vrsta su SOV (oko 45 %, među ostalim klasični grčki, latinski, japanski, baskijski), slijede jezici SVO (kojemu pripada oko 42% jezika u svijetu, među ostalima hrvatski i većina europskih jezika, današnji hebrejski, suvremeni govorni arapski); VSO (kojemu pripada oko 9% jezika, među ostalim irski, biblijski hebrejski, klasični arapski, današnji standardni arapski) te jezici redosljeda VOS, OSV i OVS (kojima pripada manje od 5 % svjetskih jezika).

a ne prijevoda. No izraz *sposobnost govoriti jezike koje nisu učili* (Lv) nije takav jer se *učiti jezik* (svjesno se i namjerno truditi njime ovladati u posebnim okolnostima) razlikuje od *usvajati jezik* (spontano njime ovladavati bez posebna truda u prirodnim okolnostima) pa bi mogao značiti da će govoriti jezike koje su usvojili. U svakom slučaju, nadodane riječi uglavnom ne čine istomjesne dijelove izvornoga teksta jednoznačnijima.

Kao što se vidi u (21.b), gotovo svi prijevodnici imaju leksem *jezik* u množini, samo jedan ga nema jer ga zamjenjuje *govoriti* (GeB). Najviše prijevodnika ima leksem *različiti* (uz inačicu *različni*), dio *različite vrste* umjesto njega, *vrste* dva, a po jedan *mnogi* i nizove riječi (*koje nisu učili, koje ne poznaju*). Zanimajući opće nadodanice i izrazne inačice, četrnaest bi se razlika moglo svesti na devet.

(21.b) <i>različiti</i> :	različiti jezici (ŠkB, DF, hc, Rp67, 72, zgB, snB, nsB, Mr, dar govora različitih jezika (Jv06), sposobnost govora različitih jezika (Jv03), dar različno govoriti oduševljenjem (GeB)
<i>različni</i> :	različni jezici (bd, Šl, Zd, ŠrB, mdB, Rs, frB, Kn, isB); različni jezici (JM)
<i>razlučni</i> :	razlučni jezici (Gu)
<i>različite vrste</i> :	različite vrste jezika (Rp83→ nz, Dj, Vr, vž, čk, anB),
<i>vrste</i> :	varste od jezika (KšB), verste jezika (KtB)
<i>mnogi</i> :	plemena Jazik / mnogim Jazici govoriti (DK)
<i>neučeni</i> :	sposobnost govoriti jezike koje nisu učili (Lv)
<i>nepoznati</i> :	sposobnost govoriti jezike koje ne poznaju (kK), dar da govori jezike (DrB)

Dakle, najprikladnija je prijevodnica *različiti jezici*, koju rabi i najveći broj prijevodnika. Značenjski je jednako prikladna i *različni jezici*, ali je danas ona rjeđa i time obilježenija.

Tumačenje jezika (grč. *hermēneia glōssōn*, lat. *interpretatio sermonum*)

Tumačenje jezika prevedeno je na sedamnaest različitih načina, kao u (22.a). Nekoliko razlika proizlazi iz nadodanica: spomenutih riječi *dar* i *sposobnost* ili cijelih atributnih rečenica (*da tumači te jezike, da razumiju što se govori*). Nadodanice su se pojavile prvi put u Hercegovačkomu prijevodu i ostalima koji ga slijede (hc, Rp, zg, nz, Rs, is, Mr, anB), potom još u četiri (Lv, kK, isB, Jv). Katkada su prevoditelji umjesto glagolskih imenica odabrali glagole: *tumačiti* (Zd, ŠrB, mdB, snB; isB, DrB, Jv), *kazivati* (bdB, Šl), *razlagati* (GeB).

(22.a) <i>Tlmačen'je Govoren'ja</i>	DK
<i>iztomačen'je od govora</i>	KšB
<i>rastolnačenje govorenj</i>	Gu
<i>tomačenje besidah</i>	KtB
<i>tumačenje govorenja</i>	ŠkB
<i>kazuje jezike</i>	bdB, Šl

tumači jezike	Zd, ŠrB, mdB, snB
razlaganje govorov	JM
dar tumačenja jezika	hc, Rp zgB, nz, Rs, frB, is, Mr, anB
tumačenje jezika	DF, Kn, Dj, Vr, vž, nsB, čk
sposobnost da razumiju što se govori	Lv
tumačenje tih poruka	kK
da tumače jezike	isB
tumači jezike	DrB
sposobnost da tumači te jezika	Jv03
dar da tumači te jezike	Jv06→
(da je) razlaže	GeB

Tumačenje, razlaganje, kazivanje, razumijevanje – Većina prijevoda govori o *tumačenju* (ŠkB i većina ostalih, *tomačenje* KtB, *tlmačen' je* DK), pojedini o *iztumačenju* (KšB), *razlaganju* (JM, GeB, *rastolnačenje* Gu). Umjesto glagolskih imenica neki proizvode glagole *tumačiti* (Zd, ŠrB, mdB, snB, isB, DrB, Jv), *kazivati* (bdB, Šl), *razumjeti* (Lv), *razlagati* (GeB). U nastavku će se raščlaniti značenje glagola, a glagolskih imenica ne, jer one umjesto radnje znače postupak, činjenje onoga što znači glagol.

Tumačiti znači:

„dodati, objašnjavati smisao, značenje čega“ (HJP); 1. činiti da što komu postane jasno i razumljivo; sin. objašnjavati 2. prevoditi govor sa stranoga jezika [~ na sastanku ministara] 3. prevođenje govora sa stranoga jezika, obavljanje posla tumača“ (ŠRHJ).

Osim što znači ‘prevoditi govor sa stranoga jezika drugim’ govornik prototipno (a i najčešće) tumači, prenosi nekomu drugomu ono što razumije (čak i kada to tumači sam sebi).

Razlagati je jedna od jednakoznačnica ili sinonima glagola *tumačiti* (‘rastavljati na sastavne dijelove’ u prenesenom smislu), vjerojatno u gradišćansko-hrvatskomu (Finka, Katičić, 1991.) češći nego u standardnomu hrvatskomu jeziku.

Razumjeti znači:

„a. shvatiti, shvaćati smisao, značenje, sadržaj, bit čega; pojmiti, poimati, proniknuti, pronicati u smisao, b. moći pratiti s razumijevanjem, poimati čiji jezik, govor“ (HJP).

U načelu ljudi razumijevaju nešto sami, glagol ne pretpostavlja da onda to prenose drugima.

Kazivati znači „izražavati ili priopćivati što govorom“ (ŠRHJ), što znači govoriti drugima nešto što želiš, smislio ti to sam ili prethodno čuo od koga drugoga. Ne priziva tumačenje, odnosno prevođenje. U ovom kontekstu bi se ‘kazivati jezike’ moglo odnositi i na prethodni dar, govorenje različitih jezika. Stoga su dva prijevodnika koja su odabrala taj glagol značenjski neprihvatljiva (bdB, Šl).

Govorenje, govor, jezici, poruke, besjede – Predmeti su tih radnja jezici (množina od jezik), koji imaju najširi opseg sadržaja. Kao što je rečeno, glagolska imenica

govorenje proizvodna je jezična djelatnost iskazana glasom. Imenica *govor* može značiti 1. isto što i govorenje, 2. podvrstu govorenja, 3. govorni jezik za razliku od pisanoga pa nije jasno na što se točno odnosi. No katkada *govor* znači što i jezik, odnosno idiom, pa se opisi pojedinih mjesnih idioma nazivaju *govorom* toga mjesta. Dva prijevoda odabiru riječi čiji je opseg značenja uži: *poruke* (KtB), tj. obavijesti, vijesti, novosti, odnosno sadržaj koji se po komu prenosi ili *besjede* (KtB), tj. arh. riječi ili poetski tekst koji se izgovara u pojedinim prilikama (ŠRHJ), odnosno *govor* u svečanim prilikama (HJP).

Kao što se vidi u (22.b), najviše prijevodnika ima kao prvi leksem *tumačenje* ili *tumačiti*. Tri imaju *razlaganje* ili *razlagati*, dva *kazivanje*, jedan *razumijevanje*. Kao drugi leksem velika većina ima jezik, šest *govor(enje)* ili *govoriti*, po jedan *besjeda* ili *poruka*. Zanimljivo je opće nadodanice, sedamnaest bi se razlika moglo svesti na osam.

(22.b) <i>tumačenje</i> :	tumači jezike (Zd, ŠrB, mdB, snB), dar tumačenja jezika (hc, Rp, zgB, nz, Rs, frB, is, Mr, anB), tumačenje jezika (DF, Kn, Dj, Vr, vž, nsB, čk), da tumače jezike (isB), tumači jezike (DrB), sposobnost da tumači te jezike (Jv03), dar da tumači te jezike (Jv06→), Tlmačen'je Govoren'ja (DK), tumačenje govorenja (ŠkB), iztomačen'je od govora (KšB); tomačenje besidah (KtB); tumačenje tih poruka (kK);
<i>razlaganje</i> :	rastolnačenje govorenj (Gu), razlaganje govorov (JM), (da je) razlaže (GeB)
<i>kazivanje</i> :	kazuje jezike (bdB, Šl)
<i>razumijevanje</i> :	sposobnost da razumiju što se govori (Lv)

Dakle, značenjski je najprikladnija prijevodnica *tumačenje jezika*, koju ima najveći broj prijevodnika.

Prijevodnice i uporabni nazivi

Pokazalo se da se prilično jednostavno može odabrati značenjski najprikladnije prijevodnice. Tek ih nekoliko darova ima više od jedne podjednako ili približno prikladne. Međutim, u uporabi također postoje kolebanja.

Odabrane prijevodnice

U prethodnom se tekstu pokazalo da su u pregledanim prijevodnicima značenjski najprihvatljivije prijevodnice kao u (23). Prikladne su još i *darovi ozdravljanja* i *razlikovanje duhova*, ali za nijansu manje od predloženih *dari liječenja* i *razlučivanje duhova*.

(23) 1. riječ spoznanja	(DF, Kn, Vr)
2. riječ mudrosti	(Zd, ŠrB, mdB, snB, DF, Dj, is, Vr, Kn, Mr, vž, nsB, čk)
3. vjera	(vera DK, Gu, viera Kš, vjera ŠkB, Kt, bdB, Šl, Zd, ŠrB, mdB, snB, zgB, DF, Rp83→, Dj, DrB, Kn, Vr, is, Jv, MrB, vž, nsB, nzB, čk, Ge)

4. dari liječenja	(DF, Vr98, Kn)
5. čudotvorstvo	(DF, vž, GeB; <i>tvorenje čudesah</i> ŠkB, <i>tvori čudesu</i> Zd)
6. prorokovanje	(KšB, ŠkB, DF, Kn, DrB, Vr, vž, čk, GeB, <i>prorokovanja</i> JM, <i>Mrl2 moć da prorokuju</i> kK)
7. razlučivanje duhova	(DF, Kn, vž)
8. različiti jezici	(ŠkB, DF, hc, Rp67, 72, zgB, snB, nsB, Mr)
9. tumačenje jezika	(DF, Kn, Dj, vž, nsB, čk)

Na temelju značenjske raščlambe pokazuje se da su najprikladnije prijevodnice one koje su odabrali Bonaventura Duda i Jerko Fućak. Oni su vrlo sustavno preveli darove, uglavnom poštujući broj članova prijevodnika, sustavnost u imenima darova koje imaju isti sastav u izvorniku te stare hrvatske prijevode, ali i uvodeći nova imena. Pet su ih oni prvi i upotrijebili: *riječ spoznanja*, *dari liječenja*, *čudotvorstvo*, *razlučivanje duhova*, *tumačenje jezika*. Ostale četiri preuzeli su iz (naj-)starijih hrvatskih prijevoda. Prijevodnicu *prorokovanje* je prvi upotrijebio Kašić 1625. – 1630. (*prorokovan'je*) pa Škarić (1858. – 1861.). Prijevodnicu *različiti jezici* prvi je upotrijebio Škarić. Prijevodnicu *riječ mudrosti* prvi su upotrijebili Gušić 1810. – 1821. (*reč mudrosti*, ne zna se je li im bila dostupna jer je tiskan tek 2018.) pa Zagoda 1925. Prijevodnicu *vjera* prvi su upotrijebili Dalmatin i Konzul Istranin 1562. – 1563. (*vera*), pa Kašić 1625. – 1630. (*viera*) i Katančić 1831. (*vjera*).

Nakon Duda i Fućaka najviše je prijevodnica prikladnih za nazive izvanrednih (karizmatičkih) darova u prijevodu Rubena Kneževića (2001.). Ima ih sedam (umjesto *različitim jezika* i *čudotvorstva* ima *različni jezici* i *moć činjenja čudesu*), a njegov se prijevod i u drugim istraživanjima pokazao kao jezično uspješan (npr. Babić, 2018.). Slijedi ga Varaždinska Biblija (2006.), koja ih ima šest (umjesto *riječ spoznanja*, *dari liječenja* i *različiti jezici* ima *riječ spoznaje*, *darovi iscjeljivanja* i *različite vrste jezika*). Vrtarićev Novi zavjet iz 1998. ima ih pet, a Škarićeva Biblija četiri.

Kao što se vidi, prijevodnice odabrane za nazive zbog značenjske prikladnosti nisu uvijek najzastupljenije među hrvatskim prijevodnicima, s izuzetkom *vjere* koju imaju gotovo svi. Od ostalih bi prijevodnica bila moguća *razlikovanje duhova*, koju ima najveći broj prijevodnika te *tvorenje čudesu* (kada bi tko želio slijediti dvočlanost grčkoga izvornika i latinskoga prijevoda). No *razlučivanje* je značenjski malo prikladnije, a *čudotvorstvo* tradicijom potvrđeno.

Danas su u Hrvatskoj te Bosni i Hercegovini u knjižarama od Biblija lako dostupne tri Biblije (v. bilješke 4., 5. i 6.): 1. *Dudina i Fućakova Biblija*, koja ima sve predložene nazive (Jeruzalemska Biblija od 1994., Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta od 2008., Biblija od 2015.), 2. *Sunakladnička Biblija* (Šarić od 2001.) i 3. *Novozagrebačka Biblija* (od 2008.), a mnoge obitelji imaju 4. *Zagrebačku Bibliju* (od 1968. do 2008.). Ostale je teže nabaviti, moraju se naručivati od izdavača. Sunakladnička Biblija od predloženih devet najprikladnijih naziva ima samo tri (*vjera*, *različiti jezici*, *riječ mudrosti*), Zagrebačka ih ima dva (*vjera*, *različiti jezici*), a Novozagrebačka samo jedan (*vjera*).

Od lako dostupnih samostalnih Novih zavjeta u knjižarama se lako mogu nabaviti tri (katkada s psalmima): 1. Dudin i Fućakov Novi zavjet (sam ili s psalmima), 2. Sunakladnički Novi zavjet, 3. novija Rupčićeva izdanja Novoga zavjeta s prijevodnikom iz 1999. (samostalno izdanim 2000.), koji ima samo jedan isti naziv kao predloženi nazivi, a to je *vjera*.

Nazivi u uporabi

Kao što se pokazalo, od odabranih prijevodnica izvornoga teksta samo se uz liječenje (grč. *charismata iamatōn*) pojavljuje leksem *dar* (*dari liječenja*) jer inače kontekst govori o darovima. Međutim, vjernici koji pripadaju karizmatičkim i pentekostalnim zajednicama često uključuju leksem *dar* kada govore o izvanrednim darovima Duha Svetoga. Katkada se jednostavno služe odabranim prijevodnicama pa se primjerice u spomenutoj knjizi o darovima Duha Svetoga jednostavno govori o *čudotvorstvu* (Hedges, 2019.: 138. – 150.). Vjernici ih rijetko nabrajaju, uglavnom govore o pojedinima od njih. Tako da bi se u odabiru prikladnih naziva izvan prijevoda Pavlove poslanice trebalo postupati poštujući i takvu (u)potrebu.

Katkada se vjernici služe i leksemom *karizma*; iz njega je izveden i naziv karizmatičkoga pokreta (engl. *charismatic movement*). Taj se leksem nije pojavio u prijevodnicama, ali se pojavljuje u govoru i pismu među karizmatičcima, a tako i u Katekizmu Katoličke Crkve. Međutim, on ne rješava teškoću s nazivljem, iako se mnogima tako ne čini. Naime, karizma je katkada jednako značnica riječi *dar* – svi darovi Duha Svetoga karizme (ali i darovi Oca i Sina). Katkada karizma znači dar u užemu smislu, odnosno *izvanredni dar*. To znači da je u govoru o karizmama katkada nejasno misli li se na sve Božje darove, sve darove Duha Svetoga (redovite i izvanredne) ili samo izvanredne. K tomu kao preuzetica (preuzeta strana riječ, češće nazivana posuđenicom) i time značenjski neprozirna, leksem *karizma* više upućuje na to da je ona svojstvo koje osoba ima, a ne nešto što je dobila, što leksem *dar* jasno podrazumijeva. Stoga *dar* kao domaća i značenjski prozirna riječ ima prednost pred ostalima riječima: *moć, milost, sposobnost, karizma*.

U uporabi među hrvatskim vjernicima sva su imena darova Duha Svetoga barem dvočlana (nekoliko ih je tročlanih). Kako je jedno od najpoželjnijih svojstava naziva njegova kratkoća, u uporabi se često izostavlja jedan od dviju leksema dvočlane prijevodnice kako bi naziv bio dvočlan, što je moguće kada se to u kontekstu razumije. U nastavku će se u naslovima ispred komentara navesti preporučeni naziv u uporabi.

Dar spoznanja – Radi usklađenosti s ostalim nazivima čiji je prvi član leksem *dar* najprikladnijoj je prijevodnici *riječ spoznanja* zamijenjen prvi leksem pa je postala naziv *dar spoznanja*. To pokazuje kako je dobro da je u prijevod izvanrednoga dara uključen leksem *spoznanje*, a ne *znanje* jer se uz leksem *dar* ne bi razlikovao redoviti dar (*znanje*) od izvanrednoga (*riječ spoznanja*), oba bi bila *dar znanja*.

Dar riječi mudrosti/Riječi mudrosti – S ovim izvanrednim darom postoji najviše poteškoća, iako one zasada nisu bile pretjerane jer se o njemu vrlo rijetko govorilo. Kada se ipak govorilo, bio je katkada tročlan (*dar riječi mudrosti*). Naime, nije moguće ispustiti ni leksem *riječi* ni leksem *mudrosti* budući da bi *dar riječi* bio nerazumljiv (ili bi se odnosio na vrsna govornika), a *dar mudrosti* dvoznačan jer je to naziv (i) redovitoga dara. Katkada se, da bi bio dvočlan kao većina naziva, rabi odabrana prijevodnica: *riječ mudrosti*. To je dobro razlikovnosti radi, no tada ne počinje leksemom *dar* kao ostali nazivi u uporabi i po tomu odudara od njih. No kako je i među prijevodnicama jedan dar odudarao jer je jedini imao nadređenicu *dar: dari liječenja*, može se to dogoditi i među uporabnim nazivima pa kratkoće radi uzeti prijevodnicu *riječ mudrosti*.

Dar vjere – Za razliku od prethodnoga dara, vjera je u prijevodnicama bila jednočlana pa je naziv *dar vjere* usklađen s ostalim darovima. Budući da je vjera i jedna od sedam vrlina ili krjeposti (uz razboritost, pravednost, jakost, umjerenost, ufanje i ljubav), *dar vjere* dovoljno je razlikovan, štoviše kao naziv ju i bolje razlikuje od vrline nego kada je naziv samo *vjera*. Rijetko se pojavljuje i *riječ vjere*, npr. u knjizi prevedenoj s engleskoga (Hedges, 2019.), što je značenjski različito i od prijevodnica i od uporabnoga naziva.

Dar liječenja – Kršćani vjerojatno najčešće rabe jedninu umjesto množine leksema *dar* pa tako izostaje dvojba treba li se služiti kraćim ili dužim množinskim oblikom (*dari* ili *darovi*). Međutim, u uporabi se često pojavljuje i naziv *dar ozdravljanja*, koji je također prikladan. Kao što je rečeno o prijevodnicama, *ozdravljanje* je i češće rabljeni leksem. No ipak se preporučuje *dar liječenja* zbog male prednosti leksema *liječenje* umjesto *ozdravljanje*: on usmjerava na lijek, u ovom slučaju Darivatelja, a *ozdravljanje* na ishod.

Dar čudotvorstva – Najprikladnija prijevodnica također bez poteškoća postaje dio dvočlanoga naziva jer je kao i vjera jednočlana. Da se doslovno slijedio grčki izvornik (i latinski prijevod), prijevodnica bi bila *tvorenje čudesa*, koju ima Ivan Matij Škarić. Tada bi se trebalo leksem *tvorenje* zamijeniti leksemom *dar* i dobio bi se *dar čudesa*, koji je za slog kraći i time izrazno prikladniji naziv od *dara čudotvorstva*. Tako primjerice jedan od prvih hrvatskih karizmatika u novije vrijeme, fra Josip Marčelić, spominje *vršenje čudesa* i *moć činiti čudesa* (Cantalamesa, 1998.: 1995.). Od njih bi leksemom *dar* trebalo zamijeniti lekseme *vršenje* i *moć činiti* pa bi ostalo *dar čudesa* (primjerice, Hedges, 2019.: 138.). Međutim, *čudotvorstvo* usmjerava na ono što čini osoba s tim darom, dar se očituje u tvorenju *čudesa*, dok *čudesa* više usmjeravaju na ono što se može događati i samo po sebi, primjerice u okolini ili zemlji. Stoga je značenjski *dar čudotvorstva* nešto bolji od *dara čudesa*.

Dar prorokovanja – Prorokovanje je treća jednočlana prijevodnica pa je uz dodani leksem *dar* naziv usklađen s ostalim nazivima. Bez obzira na to što se u uporabi čuju i nazivi potvrđeni u nekim prijevodnicama, npr. *dar proroštva* (Cantalamesa, 1998.:

226.; Hedges, 2019.: 171.) ili *dar proricanja*, kao naziv je bolji *dar prorokovanja* (Ikić, 2024.: 110.) jer je glagolska imenica. Kao što je objašnjeno u prethodnomu poglavlju, imenica *proroštvo* izravnije se odnosi na samu poruku, obično veliku i važnu, a glagolska imenica *proricanje* uključuje i predviđanja budućih događaja na osnovi čitanja različitih znakova koje ne mora biti samo Božji dar, nego može imati i druge izvore.

Dar razlučivanja – Ovaj bi dar bio jedan od samo dva tročlana naziva kada počinje leksemom *dar*: *dar razlučivanja duhova*. Ipak se među kršćanima radi kratkoće pojavljuju dvočlani izrazi: *dar razlučivanja* ili *razlučivanje duhova*, kao najbolja prijevodnica. Pojavljuje se i kao *razlikovanje duhova*, što je bila najčešća prijevodnica, i *dar razlikovanja duhova*. Kao što je objašnjeno u prethodnomu poglavlju, oba glagola znače da se zna tko je tko, odnosno koje je vrste pojedini duh. Međutim, *razlučivanje duhova* za nijansu je značenjski prikladnije od *razlikovanja duhova* jer upućuje na odjeljivanje duhova.

Dar jezika – *Različiti jezici* vjerojatno su danas i najspominjaniji izvanredni dar među hrvatskim kršćanima jer je čest i očit. Najčešće se naziva *dar jezika*, dakle uz nadređenicu je izostavljen pridjev *različiti*. U kontekstu govora o izvanrednim darovima Duha Svetoga naziv *dar jezika* (međunarodnicom glosolalija) dovoljno je razlikovan. Dijeli se na moljenje u jezicima, pjevanje u jezicima, govorenje u jezicima i govorenje tuđim jezicima (Ikić, 2024.: 101. – 106.). On se smatra i najmanjim od izvanrednih darova jer jedini služi i za osobnu izgradnju, i to njegove prve dvije podvrste (moljenje i pjevanje). Jasno, time se također gradi Crkva, ali na manje prototipnan način.

Dar tumačenja – U ovom je daru u odnosu na prijevodnicu izostavljen leksem *jezika*. On ni u prijevodnici zapravo nije potreban jer je *tumačenje* stručni naziv za usmeno prevođenje. Međutim, kako je sam leksem *tumačenje* višeznačnica, a u općemu se govoru neusporedivo češće odnosi na objašnjavanje nego na usmeno prevođenje, u prijevodnici je bio koristan. *Dar tumačenja* nužan je kao popratni dar uz dar jezika, i to uz njegovu podvrstu govorenje u jezicima – kada na molitvenim susretima izostaje, Pavao traži da se onda i ne govori u jezicima, nego samo moli (1 Kor 14, 27. – 28.). Stoga se ipak zna pojaviti i tročlani naziv: *dar tumačenja jezika*.

Zaključak

Neobično brojne raznolikosti u hrvatskim prijevodima Pavlovih devet darova Duha Svetoga iz Prve poslanice Korinćanima (polovica ih ima po sedamnaest ili čak devetnaest različitih) uzrokuju različiti jezični odabiri. Većina prijevodnika s nadodanicama očito, zbog višestranosti, nisu ni bili mišljeni kao mogući nazivi darova. Autori su odabirali prijevodnice koje su smatrali prikladnima za svoje čitatelje, ako su uopće prevodili s grčkoga izvornika ili latinskoga prijevoda, a ne iz nekih drugih tzv. slobodnih prijevoda, posebno engleskih, koji su već imali nadodanice.

Neke pak prijevodnice izvanrednih darova značenjski nikako nisu prihvatljive kao nazivi, primjerice kada su jednake kao redoviti darovi Duha Svetoga.

Katkada su prijevodnice darova rubnije jednakoznačnice ili sinonim pa je poneke među njima moguće odabrati za podjednako prihvatljive nazive. Međutim, potankom analizom ipak se pokazuje da je najčešće tek jedan član jednakoznačnoga niza značenjski najprikladniji. Potvrdilo se i da višeznačnice koje su u jednomu od svojih značenja jednakoznačnice upravo zbog svojih drugih različitih značenja mogu djelovati ili manje jasno ili usmjeravati i na nešto drugo (poput *proricanja* u odnosu na *prorokovanje*). To pokazuje da je pri odabiru članova sinonimnoga niza u prijevodu dobro promotriti ostala značenja koja ih razlikuju kako bi se s pravim razlogom birao jedan, a ne drugi, posebno ako su ti leksemi mogući budući nazivi. Time se objašnjava i zašto jezik čuva riječi koje su često potpuno zamjenjive, čak i ako su vrlo rijetke, a time i zašto vrsni izvorni govornici, posebno pisci i prevoditelji, znaju posegnuti za manje poznatim riječima ili oživljavati (hrvatske) riječi iz prošlosti.

Značenjska je raščlamba velikoga broja prijevodnica u radu pokazala da su prijevodnice izvanrednih darova Duha Svetoga u Dudinu i Fučakovu prijevodniku te svima drugima koje imaju jednake riječi, najviše u Kneževiću prijevodu Novoga zavjeta i Varaždinskoj Bibliji, najprikladnije kao nazivi. Uzrok je njihova sustavnost, broj članova te značenjska usmjerenost riječi, bez obzira na čestotu odabranih leksema. To su *riječ spoznanja*, *riječ mudrosti*, *vjera*, *dari liječenja*, *čudotvorstvo*, *prorokovanje*, *razlučivanje duhova*, *različiti jezici* i *tumačenje jezika*. Takvi se nazivi pojavljuju i u mnogim tekstovima koji se bave izvanrednim darovima Duha Svetoga.

Međutim, iako se i u uporabi među kršćanima pojavljuju i odabrane prijevodnice (*riječ mudrosti*, *razlučivanje duhova*, *tumačenje jezika*) ili druge s leksemima potvrđenima među prijevodnicama, najčešće svako ime počinje leksemom *dar*. Stoga su nazivi izvanrednih darova često nešto drugačiji od prijevodnica. Izuzetak je naziv *dari liječenja* jer on jedini i kao prijevodnica ima nadređenicu *dar*, s time da se pojavljuje i jednina (*dar liječenja*) ili duga množina (*darovi liječenja*).

Sve jednočlane prijevodnice bez poteškoća postaju nazivom dodavanjem te nadređenice, to su *dar vjere*, *dar čudotvorstva*, *dar prorokovanja*. Kako bi ostale uz *dar* postale tročlane, što je manje prikladno za naziv, većina je od njih dvočlana kada se time ne gubi na razlikovnosti, to su: *dar spoznanja*, *dar liječenja*, *dar razlučivanja*, *dar jezika* i *dar tumačenja*. Tročlan je jedino preostali, deveti dar, *dar riječi mudrosti*. Iako se pojavljuju i neke druge inačice s leksemima koji su se pojavljivali među prijevodnicama, bolje je služiti se samo po jednim, i to navedenim nazivom jer jednakoznačnost ili sinonimnost u nazivlju nije dobra, ono traži jednoznačnost.

Literatura

- Nada Babić, 2018., Hrvatski prijevodi Novoga zavjeta od 20. stoljeća, KS, Zagreb
Stjepan Babić, 2002., O današnjim problemima prevođenja Biblije, Jezik, god. 49., br. 2., str. 43. – 56.

- David B. Barrett (ur.), 2019., Svjetska kršćanska enciklopedija (World Christian Encyclopedia), 3. izd. (Edinburgh University Press), <https://www.gordonconwell.edu/blog/pentecostal-charismatic-christianity/>
- Taras Barščevski, Zrinka Jelaska, Nada Babić (ur.), 2022., Bibliana – hrvatski prijevodi Biblije, HFD, KBF, Zagreb
- Matea Birtić i sur., 2012., Školski rječnik hrvatskoga jezika (ŠRHJ), IHJJ, Zagreb
- Raniero Cantalamessa, 1998., Hvalospjev Duha, Duh i voda, Jelsa
- Božidar Finka, Radoslav Katičić, 1991., Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik/Burgenländischkroatisch-kroatisch-deutsches Wörterbuch, izdjelali N. Bencsics i dr., Eisenstadt – Zagreb
- Hrvatska biskupska konferencija, 2023., Katekizam Katoličke Crkve, Verbum, Zagreb
- Zrinka Jelaska, 2007., Načela određivanja sinonima, Filološke studije 5., vol. 2, Skopje-Perm-Ljubljana-Zagreb, Sveučilište Sv. Ćirila i Metoda, Skoplje, str. 209. – 220.
- Zrinka Jelaska, 2018.a, Hrvatski biblijski prijevodi i inačice – od autora do izdanja, u zborniku radova u Čast Stipi Botici, Tragovi tradicije, znakovi kulture, HSN, HFD, MH, uredila Evelina Rudan i sur., Zagreb, str. 385. – 413.
- Zrinka Jelaska, 2018.b, Idiomska raslojenost hrvatskoga jezika – stilovi i registri, Croatian Studies /Хорватистика, Вісник Львівського університету Серія філологічна Випуск 69, Visnyk of Lviv University, Series Philology, str. 39. – 53.
- Zrinka Jelaska, 2020., Imena i skraćenice hrvatskih biblijskih prijevoda, u zborniku radova Bibliana – hrvatski prijevodi Biblije, HFD, KBF, uredio Taras Barščevski i sur., Zagreb, str. 449. – 477.
- Zrinka Jelaska, 2024., Jezikoslovne Jeronimove postavke u spisu O vječnomu djevičanstvu Marijinu, u zborniku radova u čast Stjepanu Babiću Čuvar hrvatskoga jezika, uredio Mario Grčević, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Zrinka Jelaska, Nada Babić, 2020., Hrvatski biblijski stil, u zborniku radova Bibliana – hrvatski prijevodi Biblije, HFD, KBF, uredio Taras Barščevski i sur., Zagreb, str. 279. – 304.
- Ljiljana Jojić, Anuška Nakić (ur.), 2015., Veliki rječnik hrvatskoga jezika (VRH), Školska knjiga, Zagreb
- N. N., (s.a.), Hrvatska enciklopedija (HE) <https://enciklopedija.hr/>
- N. N., 2006., Hrvatski jezični portal (HJP), Znanje i Srce, Zagreb, <https://hjp.znanje.hr/>

Sažetak

Zrinka Jelaska, sveučilišna profesorica u miru, Zagreb, zjelaska@yahoo.com

UDK 81'373, izvorni znanstveni rad

<https://doi.org/10.22210/jezik.2025.72.24>

primljen 15. kolovoza 2025., prihvaćen za tisak 5. listopada 2025.

Croatian Names of the Nine Charismatic Gifts of the Holy Spirit

The paper analyzes the words used to translate the nine extraordinary gifts, or charismatic gifts of the Holy Spirit (1 Cor 12:4-10). The data were collected from various Croatian translations of the Bible from the 16th century (Dalmatin, Konzul, 1562-63) and

the 17th century (Kašić, 1625-30) to translations in the 21st century, as well as from those intended for speakers of the Croatian language, even when they are interlingual. The aim is to determine the meaning of the selected lexemes and their suitability as terms, both in Bible translations and within charismatic and pentecostal circles. Older and regional words are viewed as variants of modern words if they exist, because only the semantic (un)acceptability of individual translations is checked, and not their relationship to the contemporary Croatian standard. It is shown that some translations are unsuitable as terms; that some of several equally suitable translations are nevertheless somewhat more suitable due to their meaning differences; and that almost all translations from Duda's and Fućak's Bible and others that have the same lexemes (especially Knežević's New Testament and Varaždin Bible) are the most suitable as terms. On the other hand, when names of charismatic gifts are spoken, they typically start with word *dar* 'gift'. Therefore, the speakers often delete one of the lexemes present in translation names, i.e. they use *dar jezika* 'gift of tongues', rather than *dar različitih jezika* 'gift of various tongues'.

Keywords: Bible translations, extraordinary or charismatic gifts of the Holy Spirit, Croatian language, semantics.

**IZ OSTAVŠTINE STJEPANA BABIĆA
KAKO JE NEOBJAVLJENI HRVATSKI PRAVOPIS IZ 1952.
POSTAO SASTAVNICOM NOVOSADSKOGA PRAVOPISA IZ 1960.**

Nataša Bašić

Uvod

 rofesori¹ je Babić za urednikovanja u Jeziku imao običaj suradnicima dijeliti teme za buduće brojeve časopisa pa je meni s posebnom napomenom dao malu kuvertu sa zadatkom da napišem članak o izrađenom i nikad objavljenom hrvatskom pravopisu iz prednovosadskoga razdoblja. Na naslovnici ispisanom njegovom karakterističnom zelenom tintom stajalo je: *Hrvatski pravopis iz 1952. Spašene ceduljice Klaićeva rukopisa nakon poplave i rasula cjeline. Skupio i sačuvao Stj. Babić.* Iz kratke napomene razabire se da je rukopis pravopisa stradao godine 1964. tijekom katastrofalne poplave koja je pogodila Zagreb. U kuverti je 37 kataloških dobro očuvanih papirnih listića sive boje formata 14 x 9 cm. Na njima su abecednim redom strojopisom ispisan početne natuknice slova *S* od *sabàot* do *savìtlati*, a rukom Bratoljuba Klaića crnom tintom nizu dodane ispuštene natuknice te naglasci s napomenama.

Hrvatska je jezična povijest u federalnoj Jugoslaviji otpočela pravopisnim prijevodom u središtu kojega se našao i taj rukopisni hrvatski pravopis. U Beogradu

¹ Kraća je inačica ovoga rada izložena u Zagrebu 8. svibnja 2025. na Međunarodnom znanstvenom skupu Stogodišnjica Stjepana Babića.